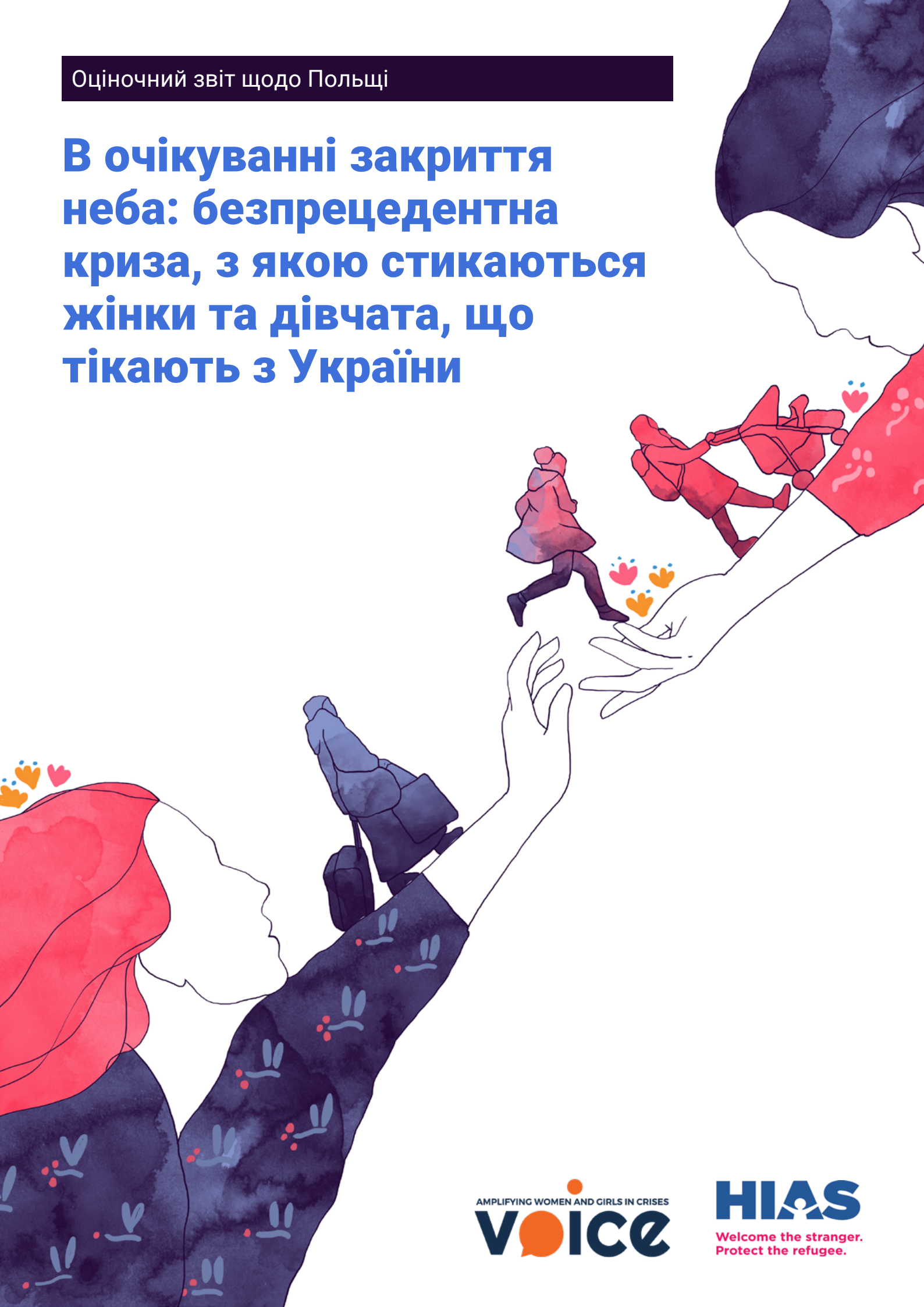

В очікуванні закриття неба: безпрецедентна криза, з якою стикаються жінки та дівчата, що тікають з України

— Зміст

I.	АНОТАЦІЯ	4
▶	Рекомендації для Польщі	8
II.	ОГЛЯД СИСТЕМИ ОЦІНЮВАННЯ	15
A.	Партнерство заради підтримки організацій із захисту прав жінок	16
B.	Проведена робота	17
C.	Обмеження	17
III.	ДОВІДКОВА ІНФОРМАЦІЯ ПРО ПОЛЬЩУ	19
A.	Надзвичайна гуманітарна ситуація та реагування на неї	20
B.	Попередня поширеність ГЗН в Польщі та актуальна правова база	23
C.	Загальна система охорони здоров'я в Польщі	24
IV.	ВИСНОВКИ	25
A.	Потреби та ризики жіночих організацій, груп і колективів	26
B.	Торгівля людьми та інші ризики ГЗН	28
C.	Ризики, пов'язані з притулками та безпечним житлом	29
D.	Грошова допомога, засоби до існування та гідна робота	31
E.	Доступ до актуальної та достовірної юридичної інформації	33
F.	Медичне обслуговування, включаючи послуги з репродуктивного здоров'я та ГЗН	33
G.	Психічне здоров'я та психосоціальна підтримка	35
H.	Подвійна дискримінація певних верств населення	36
I.	Освіта	37
J.	Нестача продовольства	37
V.	РЕКОМЕНДАЦІЇ ТА ШЛЯХИ ПОДАЛЬШОГО РОЗВИТКУ	38
1.	Забезпечити ґендерно-чутливі заходи гуманітарної допомоги, що підтримують жіночі рухи в регіоні	39
2.	Виконати зобов'язання щодо локалізації, передавши повноваження організаціям, очолюваним жінками	42
3.	Усунути прогалини в захисті жінок і дітей	47
4.	Покращити доступ до послуг першочергової необхідності	51
VI.	ДОДАТКИ	58

I. Анотація

Попри активну підтримку біженок з України з боку держави та приватних осіб, без урахування гендерного аспекту неможливо задовольнити базові потреби та забезпечити захист вимушено переміщених осіб (ВПО) та громад, які приймають їх у Польщі. Уповноважені органи, зокрема міжнародні неурядові організації (МНУО) та Організація Об'єднаних Націй (ООН), досі не виконують своїх глобальних зобов'язань щодо впровадження заходів з надання гуманітарної допомоги на місцевому рівні. Це передбачає створення системних механізмів, які б дозволили залучати жінок та дівчат до планування, дали б їм змогу очолювати процеси, пов'язані з наданням їм гуманітарної допомоги, та враховували б їхні думки щодо процесів на всіх етапах гуманітарних програм. За деякими винятками, цільове фінансування послуг з охорони сексуального та репродуктивного здоров'я (СРЗ) та послуг із запобігання насильству над жінками та дівчатами (ННЖД) так досі і не відбулося. Замість багаторічного гнучкого фінансування, якого

потребують місцеві організації, очолювані жінками та дівчатами, ці перевантажені роботою передові групи перебувають у гонитві за грантами, які можуть покрити лише один-три місяці загальних витрат. Це змушує їх братися за гуманітарну роботу, до якої вони не завжди підготовлені, що зрештою зводить нанівець їхні основні завдання.

У кожному збройному конфлікті насильство чоловіків над жінками та дівчатами швидко зростає і залишається на високому рівні ще довгий час після припинення бойових дій. Як і інші країни, що межують з Україною, Польща наразі стикається з безпрецедентною кризою біжен_ок, серед яких більшість складають жінки та діти, змушені покинути свої домівки внаслідок війни. Заходи, які вживають для запобігання та зменшення ризиків гендернозумовленого насильства, наразі є абсолютно недостатніми. Організації з захисту прав жінок (ОЗПЖ) у Польщі намагаються задовільнити потреби вимушено переміщених жінок і дівчат

з початку війни. Місцеві ОЗПЖ мають найбільшу компетенцію для визначення, створення та впровадження інноваційних рішень, необхідних для жінок і дівчат, але вони потребують гнучкого фінансування та конкретної технічної допомоги. Ці організації просять визнати їхній досвід у подоланні цієї кризи, і при цьому не припиняють задовольняти потреби польських жінок та дівчат.

Натомість все йде за звичною схемою: нерівноправні вертикальні відносини між місцевими організаціями та ініціативами, що мають необхідну компетенцію для подолання цієї кризи, та міжнародними гуманітарними організаціями. Така схема завжди виявляється неефективною для жінок та дівчат, навіть за власними стандартами цих організацій. З жінками та дівчатами не радяться під час розробки схеми надання їм допомоги, а ОЗПЖ залишаються відстороненими від гуманітарних координаційних структур. При цьому від них очікують більше роботи за мінімального або й зовсім відсутнього додаткового фінансування. Представниці VOICE вже бачили розгортання цього сценарію під час реакції міжнародної гуманітарної спільноти на COVID-19, коли сектор гуманітарної допомоги, незважаючи на свої зобов'язання щодо постраждалого від кризи населення, перешкоджав жінкам і дівчатам реалізувати їхні права на участь, консультації та послуги, а в окремих випадках ще й зі свого боку піддавав їх насильству.¹¹

В умовах браку фінансування та повноважень для прийняття рішень деяким організаціям, які відіграють життєво важливу роль у гуманітарному реагуванні,

може також не вистачати досвіду дій у кризових ситуаціях або підготовки щодо гендерно зумовленого насильства (ГЗН) та питань більш широкого захисту, у тому числі щодо запобігання сексуальній експлуатації та аб'юзу (ЗСЕА) біжен_ок власними співробітниками та волонтерами. Цілком імовірно, що в їхній діяльності трапляються шкідливі практики, які ставлять під загрозу життя та добробут жінок та дівчат.

Завдяки новому партнерству з HIAS для проведення швидкого оцінювання в шести країнах у регіоні, VOICE мобілізував польський та міжнародний персонал для оцінки потреб жінок та дівчат, які постраждали від війни в Україні, та ОЗПЖ, які реагують на цю надзвичайну ситуацію. Говорячи про свої проблеми та занепокоєння, вимушено переміщені жінки найчастіше згадували про доступ до безпечного та надійного житла, до гідної роботи (оскільки грошова допомога їм не надходить), а також потреба в дошкільній та шкільній освіті для їхніх дітей.

Багато хто також говорив про перешкоди в доступі до медичної допомоги. Оскільки з України почали надходити повідомлення про сексуальне насильство, активіст_ки висловили занепокоєння щодо того, чи зможуть постраждалі, які виїхали до Польщі, мати безперешкодний доступ до необхідних медичних послуг та уникнути законів, що забороняють аборти у цій країні.

Оцінювання виявило, що велика кількість вимушено переміщених осіб (ВПО), які перебувають у приватних помешканнях польських громадян_ок і у деяких випадках отримують від них безкоштовне харчування чи одяг, почуваються невимовно вдячними за цю допомогу. Але ризики торгівлі людьми, експлуатації та інших небезпечних ситуацій є високими, оскільки контроль за діями приватних господарів майже відсутній.

¹¹ *We Must Do Better: A Feminist Assessment of the Humanitarian Aid System's Support of Women- and Girl-Led Organizations during the COVID-19 Pandemic*. VOICE, 2021, <https://voiceamplified.org/voice-research-report-we-must-do-better/>.

Багато ВПО потребують психосоціальної, спеціалізованої медичної або юридичної підтримки. Опитані вимушено переміщені особи в основному не знали, на які пільги вони мають право і як їх отримати. Інформаційні кампанії були обмеженими та фрагментарними, а їх реалізація була ускладнена мовними бар'єрами. Тепер стало менше тих, хто бажає приймати ВПО, оскільки уряд скасував свою пропозицію відшкодувати господарям за прихисток українців і українок. Доступ до медичної та грошової допомоги надається українкам, які мають на це право, хоча ці послуги були обмежені ще до кризи в Україні, а із прибуттям біженок напруга лише зросла. ВПО, що працюють, та особи з дітьми мають більш обмежений доступ до послуг, оскільки вони зайняті у той період, коли організації та ініціативи, що надають необхідні біжен_кам послуги, мають робочий час.

Рекомендації для Польщі

КЛЮЧОВІ РЕЦИПІЄНТИ

 Агентства Організації Об'єднаних Націй (ООН)	 Європейський Союз (ЄС)	 Уряди приймаючих країн	 Уряд України
 Феміністська філантропія/ Феміністичні фонди	 Держави-донори	 Місцеві неурядові організації (місцеві НУО)	 МНУО (Міжнародні неурядові організації)

- Створити негайну, середньострокову та довгострокову гендерно обґрунтовану стратегію реагування на українську кризу в Польщі за участю уряду, ЄС, МНУО, включно з ОЗПЖ та іншими місцевими неурядовими організаціями (НУО). Враховуючи те, наскільки обмежено уряд реагує на цю кризу, потрібно залучити міжнародне співтовариство, аби у тісній координації з ОЗПЖ допомогти закрити прогалини в життєво необхідних для біжен_ок послугах у сфері захисту, охорони здоров'я, психосоціальної допомоги (ПСД) та освіти.

- Врахувати, що державні приймальні центри для біжен_ок повинні забезпечити більш довгострокове розміщення ВПО та переформатувати їх на притулки відповідно до міжнародних стандартів.

- Використовуйте системний підхід для роботи із коаліціями на підтримку місцевих активіст_ок та політичних програм жіночих, феміністичних та ЛГБТКІА+ організацій. Перед війною польські ОЗПЖ боролися проти регресивних змін політики у сфері сексуального й репродуктивного здоров'я та прав, а також прав ЛГБТКІА+; вони організовувались попри вороже середовище, що обмежувало громадянське суспільство. Війна в Україні лише поглибила наявні системні проблеми. Оскільки активістки продовжують працювати над вирішенням місцевих проблем в Польщі та надають допомогу біжен_кам з України, їхнє робоче навантаження подвоїлося. Благодійна допомога має відповідати складнощам, з якими стикаються ОЗПЖ в наявному контексті та поза ним.

- Потрібно створити гуманітарні центри, де необхідні для ВПО послуги можна було б отримати в одному місці, аби полегшити доступ до цих послуг, зокрема до тих, що стосуються безпеки, медичної допомоги та психосоціальної підтримки.

- Необхідно створити безпечні простори для жінок, аби дати їм змогу будувати здорові соціальні зв'язки та залучатися підтримкою одна одної, особливо для тих жінок, що живуть у приватних помешканнях. Такі простори можуть стати місцем, де потерпілі від ГЗН та ті, хто потенційно можуть постраждати від нього, зможуть поділитися своїм досвідом та отримати необхідну підтримку.

- Забезпечити доступ до особистих комплексних психосоціальних послуг, зокрема, пов'язаних із запобіганням торгівлі людьми, посттравматичною/психологічною підтримкою та інших додаткових послуг, за допомогою професіонал_ок, підготовлених до надання підтримки в умовах надзвичайних ситуацій.

- Забезпечити постійну підтримку НУО, які здійснюють управління притулками. Вони першими надають допомогу ВПО, які стикаються з безпековими ризиками та експлуатацією.

- Потрібно надавати систематизовану грошову допомогу з комплексним підходом до захисту, із використанням передового міжнародного досвіду та з розумінням специфічних ризиків, на які наражаються жінки та дівчата. - жінок і дівчат.

- Громадським організаціям слід розглянути можливість звернення до співробітників УВКБ ООН щодо їхнього залучення до місцевих ініціатив з метою посилення координаційних функцій організацій на місцях. Пріоритетним

має бути створення схем надання послуг, створення/вдосконалення механізмів перенаправлення ресурсів та обміну інформацією. Це особливо важливо для співробітниць державних і приватних притулків, адже може надати їм змогу координувати такі послуги, як допомога при ГЗН, медична та психосоціальна підтримка. Координатор_ка може виступати у ролі посередника між міжнародною та місцевою системами. Ці заходи мають фокусуватися на залученні організацій із захисту прав жінок до координаційних структур у спосіб, продиктований цими організаціями.

- Усунути юридичні обмеження, які перешкоджають тим, хто в'їхав до Польщі до 24 лютого 2022 року (українцям і українкам та особам без громадянства України), у отриманні статусу тимчасового проживання.

- Координувати комунікацію щодо всіх необхідних біжен_кам послуг, що спонсорує уряд, як от PESEL у Польщі, у всіх сусідніх країнах та ЄС, та поширювати цю інформацію через канали, якими користуються українки.

- Використовувати та розповсюджувати [Доступний кишеньковий посібник із ГЗН українською мовою](#) (незабаром очікується переклад на польську мову), призначений для пояснення того, як підтримувати постраждалих від ГЗН у випадках, коли у колективі немає активіст_ок, що спеціалізуються на підтримці потерпілих від ГЗН (включаючи схему надання допомоги та найбільш важливі моменти, пов'язані з ГЗН).

- Необхідно зробити доступними послуги з охорони психічного здоров'я і психосоціальної підтримки та боротьби і попередження ГЗН, у співпраці з організаціями та службами з прав жінок у Польщі. Якщо все зроблено правильно, потреби ВПО будуть задоволені, і в той же час буде покращено загальний доступ до послуг з боротьби та запобігання ГЗН для всіх жінок і дівчат у Польщі.

- Варто відштовхуватися від того, що торгівля людьми, ймовірно, має місце (зважаючи що неповнолітні без супроводу батьків чи опікунів в'їжджають до Польщі), і забезпечити заходи запобігання та реагування. Необхідно залучати організації з захисту прав жінок та організації по боротьбі з торгівлею людьми як в Україні, так і в Польщі, оскільки деякі незаконні перевезення координуються по обидва боки кордону.

- Здійснити обробку і передачу дозволів на ліцензування та акредитацію з України для українського медичного, психіатричного, освітянського та іншого необхідного персоналу, якого бракує. Міністерство охорони здоров'я має надати відповідні дозволи на виконання медичної діяльності для іноземних медик_инь та медичних МНУО, щоб збільшити справедливий доступ до ліків.

- Сприяти залученню медичних МНУО та місцевих волонтерських служб для створення шляхів надання медичної допомоги та спеціалізованих послуг з протидії ГЗН. В ідеалі медичні послуги можна надавати біля пунктів прийому та в притулках ВПО, а також за допомогою мобільних клінік у невеликих

притулках та житлових комплексах задля зменшення навантаження на інфраструктуру невідкладної медичної допомоги.

- ▶ Залучати до перекладацької діяльності професіонал_ок з Польщі, а також серед українського населення, задля надання робочих місць, які вкрай необхідні.
- ▶ Працевлаштовувати українських медичних праців_ниць, які були вимушені покинути свої домівки.
- ▶ Забезпечити тестування на інфекційні захворювання (COVID-19, туберкульоз) та вакцинацію в притулках та громадських місцях.
- ▶ Необхідно створити стоматологічні клініки для надання безкоштовних послуг.

-
- Покращити та посилити всілякий контроль за умовами праці для ВПО відповідно до польського законодавства про працю, щоб зменшити ризики сексуальної та інших видів експлуатації.

- ▶ Забезпечити доступ до консультацій щодо працевлаштування та інформації про ринок праці.
- ▶ Створити програми для ВПО, що дали б їм змогу опанувати нові професійні навички, необхідні на ринку праці.
- ▶ Створити можливості для переміщення українських підприємств у Польщу та для відкриття нових підприємств з метою створення -робочих місць для ВПО та громад, що їх приймають.

- Інтегрувати переміщених дітей у польську систему освіти (особисто або через онлайн-навчання) в акредитованих закладах. Міністерству освіти слід співпрацювати з місцевими та міжнародними громадськими організаціями з метою задовільнити конкретні потреби дітей-біженців у тому, що стосується мовного бар'єру, відновлення після травми, залучення батьків/опікунів та будь-якої підтримки, щоб надолужити процес навчання.
-

II. Огляд системи оцінювання

А. Партнерство заради підтримки організацій із захисту прав жінок

VOICE та HIAS² поділяють концепцію підтримки організацій із захисту прав жінок (ОЗПЖ) та жіночих груп у всьому регіоні, спрямовану на надання гуманітарної допомоги Україні. Партнерство має на меті допомогти ОЗПЖ, місцевим організаціям громадянського суспільства (ОГС) і неформальним ініціативам сформувати чітку концепцію надання гуманітарної допомоги, яка б враховувала особливо

² HIAS — міжнародна єврейська гуманітарна організація, що надає життєво важливі послуги біженцям та особам, які шукають притулку, та вже понад 130 років допомагає вимушено переміщеним особам знайти дах над головою, безпеку та сприятливі можливості. Наразі HIAS працює у більш ніж 17 країнах і реагує на війну в Україні через свої основні програми в таких галузях, як економічна інтеграція, психічне здоров'я та психосоціальна підтримка, правовий захист, а також запобігання випадкам ГЗН та реагування на них з акцентом на насильство щодо жінок та дівчат, а також осіб, що ідентифікують себе як ЛГБТК(IA+).

критичний вплив гуманітарної кризи на жінок, дівчат та інші різноманітні вразливі групи. Дуже важливо, щоб гуманітарні дії — як у масштабах України, так і на регіональному рівні — ґрунтувалися на досягненнях у сфері гендерної рівності та розширення прав і можливостей жінок, які було здійснено українськими та регіональними активістками, а також групами, які очолюють жінки, та ОГС.

Окрім надання прямої підтримки місцевим організаціям, HIAS і VOICE разом продовжуватимуть відстоювати необхідність підтримки ОЗПЖ за рахунок нецільових кризових фондів.

Про організацію VOICE

VOICE вважає, що гуманітарний сектор має виконувати свою обіцянку щодо захисту жінок і дівчат, і що самі жінки й дівчата мають очолити цю революцію. Ми протистоїмо одному з найдавніших і найпоширеніших у світі видів порушень прав людини — насильству над жінками та дівчатами (ННЖД). Ми кидаємо виклик традиційним та неефективним методам боротьби з ННЖД у надзвичайних гуманітарних ситуаціях, у цьому ми застосовуємо перевірений ресурс, який критично мало використовують: лідерство самих жінок і дівчат.

Підхід VOICE, що ґрунтується на практиці захисту прав жінок, пропонує нові методи боротьби, необхідні для подолання насильства над жінками і дівчатами. Ми працюємо над тим, щоб створити світ, у якому дівчата й жінки будуть шанованими лідерками в підготовці та реалізації рішень, спрямованих на викорінення насильства як у їхніх громадах, так і у владних інституціях. Зрештою, мета VOICE полягає в тому, щоб збільшити пряме фінансування місцевих жіночих організацій і їхніх рішень у боротьбі з насильством. Ми допомагаємо

задовольняти потреби організацій, очолюваних жінками та дівчатами, в дедалі ширшому колі країн, включаючи Афганістан, Бангладеш, Колумбію, Угорщину, Ірак, Молдову, М'янму, Пакистан, Польщу, Румунію, Словаччину, Південний Судан, Сирію, Україну, США, Венесуелу та Ємен.

В. Проведена робота

Підхід VOICE у роботі над цим оцінюванням ґрунтується на передовій міжнародній практиці та зосереджений на підтримці ОЗПЖ, ідентифікованих через нашу мережу. Наша увага до ОЗПЖ обумовлена визнанням того, що ці організації завжди є і будуть першими, хто реагує на кризові ситуації, а також мають найбільш інноваційні та своєчасні рішення щодо усунення ризиків, на які наражаються жінки та дівчата.

Команда оцінювання провела три тижні у Польщі, відвідувала прикордонні пункти, приймальні центри, притулки та інституції та організації, які надають послуги ВПО, у Кракові, Варшаві та у передмістях.³ Група змогла взяти інтерв'ю у 40 волонтерок, які підтримують ВПО, та у декількох урядовців. Обговорення у фокус-групах (FGD) були проведені за участі 136 біженок та 5

³ Модель всебічного оцінювання було розроблено і впроваджено групою у наступному складі: активістки й діячки у сфері боротьби з ННЖД зі Східної Європи та України; досвідчені спеціалістки з питань запобігання гендернозумовленому насильству в умовах надзвичайних ситуацій; експертка з надання медичної допомоги під час збройного конфлікту й сексуального та репродуктивного здоров'я (СРЗ); діячки та активістки спільноти ЛГБТКІА+; експертка із стабілізації при роботі з травмою; членкині керівництва VOICE, у тому числі виконавча директорка та директорка департаменту реагування в надзвичайних ситуаціях. Ця динамічна група об'єднала міжнародну, регіональну і місцеву експертизу, знання мов та глибокі зв'язки з Україною та Східною Європою на основі багаторічної роботи VOICE у регіоні, а також специфічний і унікальний досвід експертної групи.

біженців. Команда провела опитування 17 ВПО та 40 ключових інформаторів (IKI), в тому числі 12 організацій із захисту прав жінок (ОЗПЖ), орієнтованих на захист жінок та дівчат та інших маргіналізованих груп ризику. Команда також брала участь у координаційних засіданнях під керівництвом ООН та місцевому гуманітарному форумі ГО у Кракові.

Вся надана інформація вважається конфіденційною, щоб забезпечити дотримання принципу «не нашкодь». Завдяки оцінюванню команда змогла зрозуміти сутність ризиків для жінок та дівчат у рамках кризового реагування та те, як ці ризики пов'язані з доступом до інших базових послуг.

С. Обмеження

Через складність збору інформації у швидкозмінному і комплексному середовищі, створення вичерпної оцінки ризиків і потреб не передбачалося. Обмеження були зумовлені браком часу та міркуваннями безпеки. Підхід ґрунтувався на дотриманні етичних міркувань, що іноді не дозволяли проводити інтерв'ю та дискусії взагалі. У багатьох випадках рівень видимої травми був таким, що задавати питання цим біженкам щодо їхньої безпеки було не етично. Загалом у Польщі було складно отримати необхідну інформацію, і хоча ми намагались зв'язатися з відповідними офіційними номерами телефонів, послідовні та надійні джерела інформації були відсутні.

При опитуванні українські жінки часто не хотіли ділитися інформацією чи «скаржитися» через вдячність за підтримку, яку вони отримували. У зв'язку з цим виникає сумнів у тому, чи повідомляли жінки про випадки та ризики насильства.

Карта України

III. Довідкова інформація про Польщу

Група, що проводила оцінювання у Польщі, не змогла поспілкуватися з багатьма представниками державної влади, за винятком міських центрів соціальної допомоги (МЦСД), які входять до міського відділу соціального забезпечення в Кракові.

А. Надзвичайна гуманітарна ситуація та реагування на неї

З початку війни в Україні 24 лютого понад 7,7 мільйона людей втекли з України.⁴ В порівнянні з сусідніми країнами, переважна більшість (понад 3 мільйони)⁵ ВПО, отримали притулок у Польщі. Хоча дехто з них можуть поїхати далі до інших країн ЄС, вважається, що близько 2 мільйонів біжен_ок залишаються в Польщі.⁶ Дев'яносто відсотків з них — жінки та діти.⁷

Існує кілька факторів, які змушують ВПО обрати Польщу як країну для отримання притулку. У порівнянні з сусідніми країнами, транспорт є більш доступним, польська та українська мови мають значні подібності, а також панує відчуття, що Польща більше підтримує біжен_ок. Більшість переселен_ок вирішили залишитися в східній частині країни, яка знаходиться поблизу кордону.

⁴ Україна — Звіт про внутрішнє переміщення — 3 етап загального опитування населення, Міжнародна організація з міграції, 17 квітня 2022 року.

⁵ Україна — Звіт про внутрішнє переміщення — 3 етап загального опитування населення, Міжнародна організація з міграції, 17 квітня 2022 року.

⁶ Ситуація з ВПО України, Портал оперативних даних, 2022 рік. <https://data2.unhcr.org/en/situations/ukraine/location?secret=unhcrrestricted>

⁷ УВКБ ООН та партнери закликають надати термінову підтримку біженцям з України та тим, хто їх приймає, УВКБ ООН, 26 квітня 2022 року. <https://www.unhcr.org/news/briefing/2022/4/6267ac074/unhcr-partners-call-urgent-support-refugees-ukraine-hosts.html>

«Ми чекаємо закриття неба, тоді повернемося назад»

— говорить українка під час обговорення у фокус-групі

Велике скупчення ВПО на сході Польщі виснажує ресурси. ГО та волонтер_ки повідомляють, що до кінця березня 2022 року приплив біжен_ок зменшився, але з огляду на те, що війна і надалі триває, варто очікувати, що хвилі біжен_ок можуть трапитися знову. Як і в інших конфліктах, серед багатьох, хто евакуювалися до Польщі протягом перших тижнів, були ті, хто мали ресурси, соціальні та сімейні зв'язки, а також знали кінцевий пункт подорожі. ВПО, які перебувають у притулках або приватних польських будинках — це ті, хто не мають контактів чи ресурсів, щоб рухатися далі, або зацікавлені залишатися поблизу кордону через те, що родина залишилася в Україні. Більшість ВПО повідомили про плани повернутися в Україну, коли це стане можливо, і не розглядають варіант довгострокового переміщення.

Гуманітарна допомога в Польщі в основному здійснюється урядом і волонтер_ками. Уряд вжив негайних, але неповних кроків, формально дозволивши українським ВПО в'їжджати до Польщі та отримувати соціальні послуги та інші ресурси. Особам з українськими паспортами дозволено вільно перетинати кордон, однак це значно складніше зробити громадян_кам третіх країн, які, крім цього, не мають доступу до багатьох послуг, які пропонують українським біжен_кам. Польський ідентифікаційний номер присвоюють зареєстрованим біжен_кам, що надає їм легальний статус, доступ

до національної системи охорони здоров'я, грошову допомогу та іншу державну підтримку. Попри це, доступ до соціальної допомоги сильно різниться залежно від місця перебування, а також існують суттєві перешкоди її фактичному використанню. Спочатку уряд заявив, що відшкодуватиме громадян_кам витрати на житло для ВПО, однак з того часу ситуація змінилася, що призвело до фінансових втрат для польських господарів.

Міські та чиновниці повідомляють про значні фінансові перешкоди для реалізації державних програм підтримки. Історично склалося так, що кошти польського уряду на надзвичайні ситуації рідко виділяються на потреби, що не стосуються польських громадян_ок. Опитані представни_ці органів влади повідомили, що не було прийнято жодної статті бюджету щодо притулків для ВПО, тож було зрозуміло, що Краків не зможе постійно надавати допомогу без фінансування. Тому мешкан_ок притулку активно заохочували переїхати в інші

місця. На запитання, чи існує план допомоги ВПО щодо переселення або інтегрування в польське суспільство, відповідь була «ні» і «їм потрібно навчитися інтегруватися самостійно».

Таке ставлення проявлялося багатьох розмовах з представни_цями міської влади, які наполягали на тому, що послуги на місцях не повинні надаватися, щоб притулки не перетворилися на «гетто», термін, який часто вживають чиновники.

Системи координації та комунікації у міжнародній спільноті та серед місцевих ГО переважно існують окремо. Великі міжнародні організації створили паралельні механізми координації та комунікації, у той час, як, за свідченнями кількох ГО, наявні системи координації було проігноровано. Це не говорять вголос, однак, вочевидь, від місцевих ГО очікують, що вони адаптуються або інтегруються в кластери ООН та робочі групи.

Опитані міжнародні організації та ініціативи визнали, що місцеві ГО мають відігравати більш активну роль у механізмах координації, але незрозуміло, яких зусиль докладають ці міжнародні інституції для їхнього залучення. Хоча Польський національний жіночий ресурсний центр є співголовою робочої групи щодо ГЗН з УВКБ ООН, більшість опитаних місцевих груп сказали, що вони не знають про міжнародну координаційну діяльність та роль УВКБ ООН, НФ ООН, ВОЗ та інших багатосторонніх установ у гуманітарному реагуванні на кризу. У той час, як координаційні зустрічі з гуманітарних питань тривають тижнями, ГО скаржилися, що ці зустрічі зосереджені більше на розмовах, ніж на діях.

ГО, яким було відомо про ці координаційні зустрічі, сказали, що у них не було часу приєднатися до них, оскільки вони були занадто зайняті наданням послуг ВПО. Деякі з ГО зазначили, що було важко зрозуміти, що відбувалося на зустрічах через велику кількість жаргону та акронімів.

«Я отримала ступінь магістра з міжнародних відносин, і я не розумію, що відбувається на цих зустрічах»
— говорить лідерка організації з прав жінок у Кракові

ГО та окремі волонтер_ки кажуть, що вони ментально виснажені, їхні ресурси вичерпані, і вони не знають, як довго вони зможуть продовжувати підтримувати ВПО у своїх громадах. Підтримка, яка їм потрібна, не може надана координаційними механізмами у тому вигляді, в якому вони зараз є.

«Ми хочемо продовжувати допомагати, оскільки це правильно, але нам потрібно знову запустити нашу транспортну компанію, щоб не витратити всі наші заощадження і не залишитися без засобів для існування власної родини»

— каже польська пара

«Я щодня отримую 50-100 дзвінків щодо біженців і намагаюся допомогти, але я не знаю, скільки ще я зможу так продовжувати»

— скаржиться представни_ця польської міської ради, в сльозах

В. Попередня поширеність ГЗН в Польщі та актуальна правова база

27 квітня 2015 року Польща ратифікувала Конвенцію Ради Європи про боротьбу з насильством щодо жінок і домашнім насильством, відому як Стамбульська конвенція, яка набула чинності 1 серпня того ж року.⁸ Група експерт_ок із протидії насильству над жінками та домашньому насильству (GREVIO) високо оцінила впровадження таких правових інструментів, але також заявила, що необхідні термінові кроки для ефективної боротьби з ГЗН.⁹ У 2020 році уряд оголосив про намір вийти зі Стамбульської конвенції.

Насильство над жінками є досить поширеним у Польщі. Приблизно 1 з 5 польських жінок зазнали фізичного або сексуального насильства, і лише 28% постраждалих повідомляють про ці інциденти до поліції.¹⁰ Це насильство іноді буває фатальним — за оцінками, 500 жінок помирають щороку в Польщі через домашнє насильство.¹¹ Відкрита інформація про домашнє насильство також обмежена, особливо та, яку створює та поширює уряд. Послуги та політика, направлені на протидію

ГЗН, у Польщі були слабкими ще до кризи в Україні 2022 року, а зараз перебувають під значним навантаженням через потік ВПО.¹²

Разом з Мальтою Польща є однією з двох держав-членів Європейського Союзу, які не легалізували аборти за запитом. У жовтні 2020 року Конституційний трибунал Польщі незаконно ввів майже повну заборону на аборти. Як наслідок, польські жінки шукають нелегальні способи зробити аборт або їдуть для цього до сусідніх країн. Жінки в Польщі, які прагнуть перервати вагітність внаслідок зґвалтування, також стикаються з численними перешкодами, незважаючи на те, що зґвалтування є законною підставою для аборту.

За оцінкою Європейського атласу політики в галузі контрацепції, Польща не лише має найгірші показники у плані доступу до контрацепції, а і є єдиною країною, яка регресує у цій сфері. Вона набрала найнижчий бал за політику з постачання контрацептивів та консультування щодо їх вживання, і має низький процент доступності інформації (56,6%).¹³

⁸ «Список підписів та ратифікації Договору 210». Портал Ради Європи, 14 травня 2022 року. <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list?module=signatures-by-treaty&treaty-num=210>. Доступ отримано 14 травня 2022 року.

⁹ Звіт про базову оцінку GREVIO, Польща. Рада Європи, 16 вересня 2021 року, <https://rm.coe.int/grevio-baseline-report-on-poland/1680a3d20b>.

¹⁰ Опитування щодо насильства над жінками в ЄС, Агентство з основних прав, 2012 рік. <https://fra.europa.eu/en/publications-and-resources/data-and-maps/survey-data-explorer-violence-against-women-survey>.

¹¹ Польща. Дотримання Конвенції проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або принизливих видів поводження та покарання за них, The Advocates for Human Rights, 2019.

¹² Термін «вимушені переселенці» (ВПО або вимушені мігранти), що використовується тут, не є досконалим, оскільки включає ВПО та шукачів притулку, а також деяких економічних мігрантів. Деякі іноземці, які проживають у сусідніх з Україною країнах, є технічно економічними мігрантами, а не ВПО або шукачами притулку, однак це «сіра зона» залежно від того, чи їх переміщення було вимушене через втрату засобів до існування, пов'язане з конфліктом, або іншими причинами.

¹³ EPF. Атлас європейської політики контрацепції — Польща. Публікація 21 травня 2022 року. <https://www.epfweb.org/node/745>

С. Загальна система охорони здоров'я в Польщі

Польська система охорони здоров'я страждає від нестачі фінансування (лише 6% ВВП), нестачі персоналу та довгих черг на отримання послуг. У деяких випадках пацієнт_ки чекають до року на базове тестування і часто змушені за гроші звертатися до приватних медичних закладів, щоб швидше отримати необхідні послуги. Виснажена пандемією COVID, система зараз стикається зі 2 мільйонами ВПО, яким пообіцяли доступ державних послуг охорони здоров'я, і це настільки розбалансовує систему, що здається, вона наближається до колапсу. Оцінки показують, що при наявних 2,4 лікарях та 5,4 медсестри на 1000 осіб у Польщі, країні зараз потрібні додаткові 5500 лікар_ок та 11500 медсестер, яких немає.¹⁴ Навіть, якщо ці кадрові прогалини можна закрити, відсутність доступу до контрацепції та майже повна заборона абортів у Польщі призводять до ситуації, де ВПО різко втратили ту індивідуальну незалежність та доступ до тих базових медичних послуг, включно з репродуктивним здоров'ям, які вони мали в Україні.

¹⁴ Світовий банк. (2022 рік). Лікарі (на 1000 осіб) — Польща. Світовий банк, діаграма, Вашингтон, округ Колумбія. Вибірка від 20 травня 2022 року з <https://data.worldbank.org/indicator/SH.MED.PHYS.ZS?locations=PL>.

IV. Висновки

Говорячи про проблеми, з якими вони стикаються, вимушено переміщені жінки найчастіше згадували про доступ до безпечного і надійного житла, доступ до ринку праці для отримання гідної роботи (оскільки грошова допомога до них не надходить), а також доступні дитячі садки і шкільна освіта для їхніх дітей. Команда, що проводила оцінювання, також помітила кілька додаткових проблем, пов'язаних із захистом та безпекою ВПО, які описані нижче.

Складність протидії цим проблемам вимагає від міжнародного співтовариства вийти за межі часто спрощеного гуманітарного дискурсу про ГЗН і почати по-іншому ставитись до влади, насильства, чоловічих привілеїв, розбудови соціальних рухів, та процесу зцілення. Як і в інших частинах звіту, висновки ґрунтуються на інтерсекційному феміністському аналізі насильства, що лежить в корені пригнічення жінок, а також розумінні того, як це насильство корелюється з питаннями раси, антисемітизму, класу, сексуальної орієнтації та гендерної ідентичності.

Через три місяці після початку війни в Україні, коли допомогу отримали понад 2 мільйона людей, 90% з яких — жінки та діти, уповноважені органи (включаючи міжнародні організації та ООН) знову не дотримуються власних міжнародних зобов'язань щодо локалізації гуманітарної допомоги та зобов'язань щодо жінок і дівчат, систематичного залучення їх у розробку і прийняття рішень, які би враховували їхню думку на всіх фазах циклу гуманітарної програми.

Важливо, щоб міжнародне співтовариство розуміло, що якщо не вжити термінових заходів, жінки і надалі стикатимуться з вибором між своєю безпекою і можливістю задовільнити власні потреби.

А. Потреби та ризики жіночих організацій, груп і колективів

Польське громадянське суспільство активно працює над широким спектром питань соціальної справедливості, особливо у відповідь на урядову політику, яка змушує боротися за права та проти обмеження дій ГО. Від зареєстрованих, формалізованих і добре відомих неурядових організацій до низових активіст_ок і неформальних груп — вони працюють над захистом прав на отримання послуг, пов'язаних з сексуальним та репродуктивним здоров'ям, фокусуючись на доступі до абортів та контрацепції, а також на правах ЛГБТКІА+, боротьбі з расизмом та ісламофобією в міграційній політиці. Працюючи у ворожому середовищі з постійним тиском на права людини з боку уряду, релігійних та реакційних сил, місцеві активіст_ки та організації, що борються за гендерну справедливість, зазнають переслідувань, цензури та насильства. Зокрема, активіст_ки, що відстоюють право на аборти, і ЛГБТКІА+ спільноти повідомляють про постійну негативну реакцію та погрози смерті.

Від початку війни групи, що займаються правами жінок та ЛГБТКІА+, першими надають психосоціальну та юридичну підтримку, медичну допомогу, безпечне житло, продукти харчування та консультації для ВПО, щоб вони могли орієнтуватися в польській системі охорони здоров'я, міграційній політиці та законодавстві. Польські НУО в Кракові та Варшаві координують роботу на горизонтальних засадах і переважно з місцевими ГО. На одній з місцевих координаційних зустрічей НУО в Кракові з приблизно 50 групами, VOICE була єдиною присутньою міжнародною організацією.

Ці організації страждають від постійного недофінансування і того, що їх не включають до механізмів фінансування гуманітарної допомоги (про існування яких ці організації та колективи можуть навіть не знати), тож індивідуальні пожертви стали основою для реагування на надзвичайну ситуацію.

Незважаючи на те, що жіночі організації (ОЗПЖ) виконують значну частину роботи з реагування на кризу, державне та благодійне фінансування не здатне регулярно і послідовно підтримувати їхню діяльність. Гроші, які жіночі та ЛГБТКІА+ організації отримували від приватних благодійниць для реагування на кризу українських біжен_ок, є обмеженими, і зазвичай їх вистачає на 3-6 місяців роботи. Оскільки криза матиме довгострокові наслідки, довгострокове фінансування є необхідним. Краків, велике місто з понад 175 000 зареєстрованих біжен_ок,¹⁵ зміг виділити лише 50 000 злотих (приблизно 12 000 доларів США) на допомогу місцевим ГО. Тим часом національний уряд

направив десятки мільйонів доларів для реагування на кризу в Україні реакційним політичним союзникам, включаючи польську націоналістичну організацію, яка активно веде кампанію проти прав жінок.¹⁶

Попри відсутність фінансування, жіночі, феміністичні та ЛГБТКІА+ організації продовжують вирішувати першочергові проблеми, фокусуючись на солідарності та підтримці колеганок. Наприклад, варшавська організація ЛГБТКІА+ «Гідність і захист людини» працює над запобіганням торгівлі людьми та допомагає ВПО інтегруватися в суспільство, при тому що ця організація здійснює свою діяльність, орієнтуючись на обмежене фінансування благодійних організацій та індивідуальні пожертви. Вони створили базу дружніх ініціатив, які бажають приймати або працевлаштовувати ЛГБТКІА+ біжен_ок. Вони супроводжують членкинь громади від залізничного вокзалу до організованого ними першого притулку та влаштовують особисті зустрічі з потенційними господарями. Ця організація також пропонує курси польської мови та ваучери на продукти харчування та одяг.

Цільове фінансування потреб щодо сексуального та репродуктивного здоров'я (СРЗ) та протидії насильству над жінками і дівчатами (ННЖД) так ніколи і не було реалізоване. Замість багаторічного гнучкого фінансування, яке, як стверджують місцеві жіночі організації, їм потрібно, перевантажені роботою низові ініціативи знаходяться в гонитві за грантами, яких вистачає на 1-3 місяці гуманітарної роботи, до якої вони не підготовлені і яка відволікає їх від їхніх програмних завдань.

¹⁵ *Miejska gościnność: wielki wzrost, wyzwania i szanse - Raport o uchodźcach z Ukrainy w największych polskich miastach*, Centrum Analiz i Badań Unii Metropolii Polskich im. Pawła Adamowicza, 2022.

¹⁶ Klauziński, Sebastian. *Straż Narodowa dostała od rządu 264 tys. zł na pomoc uchodźcom. Bąkiewicz: Nie spodziewaliśmy się!*, OKO.press, 12 квітня 2022 року.

Замість партнерських відносин, що ґрунтуються на місцевому досвіді та знаннях, гуманітарний сектор знову діє на ієрархічних принципах, створюючи паралельні процеси, які відсторонюють або відчужують місцевих активіст_ок та організації, включаючи ОЗПЖ. Жіночим групам та іншим де-факто гуманітарним працівни_цям не дали можливості висловитися щодо того, яку роль вони хотіли б відігравати в гуманітарних заходах, і які перешкоди існують на шляху до їхнього залучення до прийняття рішень у цих заходах.

В. Торгівля людьми та інші ризики ГЗН

Відсутність структури і достатнього фінансування у провадженні гуманітарної допомоги створює низку ризиків ГЗН для жінок ВПО. У багатьох містах та ГО повідомляють про відсутність контролю, координації та огляду волонтер_ок, які безпосередньо працюють з ВПО. Багато організацій повідомили, що бачили, як родини сідали в неперевірені транспортні засоби і виїжджали в невідомому напрямку з прикордонних районів або притулків. Деякі ГО та міста впровадили незначні засоби контролю (тобто способи реєстрації/верифікації), але такі процеси часто місцеві, у той час як централізованої координації/реєстрації не існує. Більшість притулків, вочевидь, не мали засобів контролю безпеки для відвідувач_ок. До багатьох притулків не так складно потрапити зловмисникам, хоча до деяких хз притулків не пускають відвідувачів.

Єдиним інструментом, створеним для повідомлення та реєстрації випадків ГЗН, є державні гарячі лінії, але навіть про них інформацію поширюють несистемно.

У притулках не було доступних освітніх матеріалів щодо захисту від сексуальної експлуатації та аб'юзу(ЗСЕА¹⁷). Під час обговорень у фокус-групах майже всі ВПО повідомили, що не знають, куди повідомляти про ГЗН, окрім як довіреній волонтерці, яка, ймовірно, не навчена, як на це реагувати. Багато організацій озвучили потребу мати чіткий план, що робити при контакті з жертвами ГЗН.

Під час транзиту та перебування ВПО у Польщі існує високий ризик стати жертвою торгівлі людьми. Багато джерел розповідали про родини, які були вивезені далі в ЄС водіями-«волонтерами», які обіцяли родинам роботу, притулок та ресурси, але це не відповідало дійсності. Після чого родини відчайдушно прагнуть повернутися до Польщі, де їм, принаймні, відомо про можливість зупинитися у притулках. На прикордонних ділянках команда VOICE спостерігала випадкових чоловіків з табличками, які пропонували україн_кам безкоштовний трансфер на автомобілі до Кракова або в Німеччину.

У Польщі перебуває невідома кількість неповнолітніх без супроводу батьків чи опікун_ок, багато з них відправлені жити зі знайомими контактними особами, поки батьки залишаються в Україні. Правовий статус цих дітей різний. Вже надходили повідомлення про залишення цих дітей, коли спонсор не міг/не хотів піклуватися про дитину і шукав можливості віддати її іншим через соціальні мережі.

Нестача продовольства є поширеним фактором ризику для незаконного перевезення. Багато притулків забезпечували лише разове харчування на день. Навіть у притулках, які забезпечують

¹⁷ Additional information and guidance about PSEA is available here. <https://psea.interagencystandingcommittee.org/>

триразове харчування, доступ до їжі все ж був проблематичним, особливо для тих, у кого є маленькі діти.

Відстеження місця перебування мешкан_ок у великих міських притулках не є ефективним засобом запобігання або реагування на торгівлю людьми. Існує процес реєстрації прибуття/виїзду, але це мало допоможе у пошуку особи, яка не повернулася. В одному з притулків повідомили, що раніше вони запровадили реєстрацію ВПО із зазначенням їх кінцевого пункту призначення на залізничних станціях, однак через нестачу волонтер_ок вони не змогли продовжити вести цей облік. Менші притулки, здається, мають більш особисті стосунки з мешкан_ками і можуть швидше помітити, що хтось з біжен_ок несподівано відсутні, але навіть вони кажуть, що не можуть знати місце перебування своїх мешкан_ок.

Хоча в новинах багато повідомлень про сексуальне насильство в Україні, вчинене російськими військовими, фактична кількість нападів невідома, і росіяни не можуть бути єдиними винуватцями. З деяких повідомлень відомо про «сотні тих, хто постраждали», в той час як інші повідомляють, що постраждало менше 10. Нещодавно «Аборти без кордонів» повідомили, що понад 50 жінок у Польщі виявилися вагітними, коли звернулись за допомогою після зґвалтування.¹⁸ Хоча деякі жертви публічно розповідають про пережите насилля медіа і правозахисним організаціям, стигматизація є причиною відсутності повної картини; разом з тим, деякі жертви могли бути викрадені, змушені мовчати або навіть вбиті.

¹⁸ У Польщі українським жінкам заборонено переривати небажану вагітність, а тим, хто допомагає їм в цьому, загрожує в'язниця, звіт Zaborona, 21 квітня 2022 року.

Деякі жертви сексуального насильства, серед яких були вагітні, насправді приїхали до Польщі, щоб отримати медичну допомогу. Головне занепокоєння викликало те, чи їх повідомили, що аборти в Польщі юридично обмежені. Місцеві активіст_ки вказують на необхідність створення притулків для цих осіб після виписки з лікарні, оскільки поточний план полягав у тому, щоб відправити їх до міських притулків, де вони могли б нормально «інтегруватися в суспільство».

С. Ризики, пов'язані з притулками та безпечним житлом

Відсутність доступу до сталого та безпечного притулку або житла є значним ризиком, пов'язаним з торгівлею людьми та ГЗН. У Польщі команда, що проводила оцінювання, відвідала 21 об'єкт — від державних приймальних центрів, де розміщено кілька сотень людей, до приватних притулків з 25-100 мешкан_ками, які було поспішно створено в колишніх торгових центрах, офісних будівлях, складах, готелях та хостелах.

У центрі міст розташовувалися державні притулки. Вони більші за розміром, вміщують кілька сотень мешкан_ок одночасно на короткий термін перебування, хоча деякі ВПО залишаються там вже тижнями й місяцями. У цих притулках були відкриті кімнати зі спальними місцями з подушкою та ковдрою, але неясно, чи перуть цю постільну білизну при зміні мешкан_ця. Кімнати були переповнені, у деяких залишалося лише декілька дюймів між спальними місцями. У цих місцях існують значні фактори ризику інфекційних захворювань, таких як COVID-19, туберкульоз, висипний тиф, норовірус, ротавірус тощо. Інфекції верхніх дихальних

шляхів, деякі з яких тяжкі, були у мешкан_ок всіх притулків (імовірно, COVID-19, але тестування не було доступним).

Організація World Central Kitchen була організована за межами цих притулків, щоб забезпечити ВПО продуктами харчування, одягом, засобами гігієни, знеболюючими засобами, дитячими сумішами, підгузками та кормом для тварин. Постачання на 100% залежать від пожертвувань. Один державний притулок спеціально попросив пожертвувати жіночу білизну, мило та гумове взуття для носіння в душових. Водопостачання та санітарно-гігієнічні умови в кожному притулку були різними, але у всіх було обмежена кількість ванних кімнат, умивальників та душових. В одному притулку в Кракові було 3 раковини, 10 ванних кабін і кілька душових на 250 осіб, які там проживали.

Приватні притулки менші за розміром, а команда, що проводила оцінювання, отримала спрощений доступ до них завдяки МНУО CORE. Кожний притулок має унікальні умови зі значними відмінностями в ресурсах між ними. Десять є триразове харчування, десять лише одноразове. Деякі з них мають окремі кімнати, інші — спільні, з килимками на підлозі у великих кімнатах. Фінансування кожного об'єкту різне — деякі приватно фінансуються власником місця розташування, деякі — міською радою та внесками від сусідів. Складається враження, що ніхто з них не отримує жодного зовнішнього чи інституціонального фінансування. Жоден з притулків не має довгострокових планів принаймні на наступний місяць. У цих притулках майже не займаються підготовкою чи перерозподілом ресурсів на випадок, якщо потік ВПО збільшиться. Господарі та волонтер_ки були надзвичайно перевантажені роботою і не були впевнені, як будуть продовжувати свою роботу.

Незалежно від того, керуються вони державою чи приватними структурами, ці притулки не пропонують своїм мешкан_кам жодних регулярних заходів — психосоціальних, рекреаційних чи освітніх — і багато хто відчували тривогу від того, що цілодобово сидять без діла. Жоден з притулків не інформує, куди звертатись для отримання необхідних послуг, а ВПО залежать від польських господарів у всіх своїх потребах. ВПО можуть приїжджати та виїжджати з місць проживання за власним бажанням, але повинні покладатися на людей з приватними автомобілями або громадський транспорт. Громадський транспорт для них, на щастя, безкоштовний.

Майже 100% опитаних ВПО заявили, що не знають, як довго вони можуть залишатися у своєму поточному притулку. Ті нечисленні біжен_ки, хто мали певне уявлення про свої плани, планували лишитися у притулках від одного тижня до одного місяця. Ніхто не повідомляв про те, що з 10 квітня має надійний та стабільний варіант проживання на період довше одного місяця.

«Що ми будемо робити, коли нам доведеться покинути цей притулок? Я не знаю. Я просто знову посаджу своїх дітей в машину і поїду кудись шукати нове місце для проживання. Які плани я можу зараз будувати?»

— каже жінка в притулку готельного типу, який незабаром знову відкриється для туристів

Можливості для переселення в Польщі ускладнюються і без того перевантаженим ринком житла, який передбачав скорочення 2 мільйонів житлових одиниць ще до напливу

2 мільйонів ВПО.¹⁹ У кожному відвіданому місті НУО повідомляли, що «не залишилося доступних варіантів житла», до якого ВПО могли б переїхати. Це створює потребу у створенні стабільних довгострокових притулків для тисяч жінок і дітей. Багато ВПО заявили, що якщо не вдасться знайти безпечне житло, вони повернуться в Україну, яка все ще є зоною активних бойових дій.

«Хто може допомогти повернутися додому в Херсон безкоштовно, будь ласка? Я розумію небезпеку, але я просто не можу залишатися тут, у Польщі, без роботи, будинку та грошей. Окупований він чи ні, але принаймні у мене є будинок у Херсоні»
— пост українки у Facebook

Д. Грошова допомога, засоби до існування та гідна робота

Однією з трьох проблем, які викликали найбільше занепокоєння ВПО, була відсутність доходу, що є значним фактором ризику ГЗН. Усі українські ВПО, які перетинають кордон після 24 лютого 2022 року, мають право працювати в Польщі без спеціальних дозволів, хоча громадян_ки третіх країн не завжди мають право на таку пільгу. Особливо в державних притулках респондентки сказали, що біжен_кам дають зрозуміти, що їм необхідно самостійно шукати роботу та місце для проживання та рухатися далі.

Незважаючи на те, що багато хто надає пріоритет пошуку роботи та має для цього навички та потенціал, залишається кілька бар'єрів. По-перше, це мовний бар'єр, оскільки багато україн_ок недостатньо вільно володіють польською мовою. Є багато безкоштовних мовних курсів, але навіть мотивованим учен_ицям потрібно 3-6 місяців, щоб досягти рівня А2-В1. Українські дипломи не завжди визнаються в Польщі, а українські лікар_ки не можуть легально лікувати навіть українських пацієнт_ок. Більшість доступних вакансій — це низькооплачувана фізична праця, яка буває інколи незаконна та експлуатаційна по суті.²⁰ ВПО у приватних притулках мають проблеми з працевлаштуванням, оскільки часто притулки розташовані в сільській місцевості з мінімальними можливостями для цього. Наявність дистанційної роботи обмежена — зазвичай це ІТ-сектор, що вимагає вільного володіння англійською мовою та надійного

¹⁹ Ціни на квартири в Польщі зростають у 2022 році: дослідження, Polska Agencja Prasowa, 2022. <https://www.polskieradio.pl/395/7786/Artykul/2895741,Apartment-prices%20to-rise-in-Poland-in-2022-study>

²⁰ У соціальних мережах з'являються оголошення про вакансії, які вимагають 14-годинного робочого дня 5-6 днів на тиждень з мінімальною зарплатою. Деякі з цих вакансій пропонуються разом з наданням житла, тому для багатьох ВПО це спокійно.

Інтернету. Останні позитивні зрушення в законодавстві дозволяють українським вчител_ям працювати в польських школах, проте необхідно якомога швидше зробити польське законодавство ще більш гнучким, щоб полегшити працевлаштування ВПО.

«Щоб знайти роботу, я змушена покинути цей притулок, тому що роботи в місті немає. Але де я можу дозволити собі жити з дитиною, якщо я переїду в [дорожче] місце з більшими можливостями для працевлаштування?» — каже українка

Більшість ВПО, з якими ми спілкувалися, не отримували грошової допомоги. Опитані ВПО очікували на державну виплату одноразової допомоги у розмірі 300 злотих та 500 злотих на дитину на місяць, що виплачуються лише після того, як дитина буде зареєстрована урядом.²¹ Можна отримати гроші щонайменше за 3-4 тижні після реєстрації. Багато хто зареєструвався на отримання державної допомоги, але не було зрозуміло, що саме вони отримують.

УВКБ ООН також розпочало програму грошової допомоги, яка передбачає 700 злотих на особу + 600 злотих на інших членів родини раз на місяць протягом трьох місяців. Для цього не потрібен державний ідентифікаційний номер, але існує кілька перешкод для отримання цих готівкових коштів, зокрема необхідність відвідати офіс УВКБ ООН у Варшаві чи Кракові, що нелегко для людей, які живуть у більш віддалених місцевостях, особливо для тих, хто має

маленьких дітей. Знову ж таки, небагато біжен_ок знали про можливість отримати цю допомогу.

«Ми чули про гроші УВКБ ООН, але це лише для тих, хто живе у великих містах. Я не можу поїхати до Варшави з маленькою дитиною на цілий день» — розказує молода мати під час дискусії у фокус-групі

Процедура реєстрації біжен_ок є складною, і люди не можуть вибрати дату прийому, яка, за даними УВКБ ООН, часто призначається на кілька тижнів уперед. Отримавши врешті-решт грошову допомогу готівкою, біжен_ки зобов'язані знімати всю суму щомісяця інакше втратять фінансування. Це означає, що їм потрібно мати безпечні місця для зберігання готівки, що не завжди можливо, і вони можуть бути обдурені злодіями під час її перевезення.

²¹ Tilles, Daniel. *Польща ухвалює закон, що розширює підтримку українських ВПО*, Нотатки з Польщі, 14 травня 2022 року.

Багато міжнародних НУО заявили, що планують розпочати впровадження грошової або ваучерної допомоги (ГВД), але більшість з них її не розпочали. Хоча під час цього оцінювання не відбулося жодних зустрічей з координації надання грошової допомоги, джерела повідомляють, що координація ГВД, яка впроваджується різними організаціями, майже відсутня, і ймовірно, виникне нерівномірність її отримання. Наразі, здається, вдача або наполегливість визначають, чи зможуть ВПО взагалі отримати доступ до ГВД.

Е. Доступ до актуальної та достовірної юридичної інформації

Відсутність точної правової інформації становить значний ризик для жінок та їхніх дітей. Опитані ВПО в основному не знали, на які пільги вони можуть розраховувати і як отримати до них доступ. Інформаційні кампанії були обмеженими та фрагментарними, а також ускладнювалися мовним бар'єром.

Українські ВПО можуть легально перебувати в Польщі протягом 18 місяців, що більше, ніж передбачено загальним правовим статусом ЄС щодо тимчасового захисту (один рік з можливістю продовження). Спеціальної процедури отримання статусу тимчасового захисту в Польщі не передбачається — єдиною умовою є штамп у паспорті, що свідчить про те, що людина перетнула кордон після 24 лютого 2022 року. Люди, які в'їхали до 24 лютого або пізніше, але не отримали штамп у паспорті, можуть стикатись із труднощами з отриманням державного ідентифікаційного номера, необхідного для доступу до послуг. Громадян_ки третіх країн (ГТК) не мають права на такі послуги. Було багато повідомлень про те, що небілих

людей, які перетинають кордон, затримують з невідомих причин.

Для неповнолітніх без супроводу батьків чи опікун_ок наразі не існує стандартної процедури реєстрації. У Польщі намагаються створити польський документ про легалізацію, в якому буде зазначено дорослого спонсора для цих дітей. Однак тих дітей, яких не можна розмістити разом із дорослим, поміщають у «тимчасові центри». Говорячи про пологи українських біженок у Польщі, немовлятам, народженим українськими батьками на території Польщі, надається посвідчення особи та свідоцтво про народження, але немає наявної комунікації з Урядом України для відстеження та реєстрації нових громадян. Якщо ці діти не отримують громадянство, вони потенційно є особами без громадянства і піддаються низці ризиків.

Ф. Медичне обслуговування, включаючи послуги з репродуктивного здоров'я та ГЗН

Однією з трьох найбільших проблем для ВПО був доступ до медичної допомоги. Опитування сотень жінок у притулках показали, що доступ до медичної допомоги часто є суто теоретичним. Жодна особа не повідомила, що має доступ до первинної медичної допомоги для звичайних медичних потреб, багатьом з них відмовили в обслуговуванні у клініках. З усіх опитаних батьків жоден не повідомив про доступ до педіатра для звичайного медичного обстеження та потреб у вакцинації дітей до 5 років. Жоден центр не мав можливості проводити тестування на COVID-19. Десятки

жінок повідомили, що їм потрібні такі основні засоби, як глюкометри, апарати для контролю артеріального тиску, очні краплі, назальний спрей і такі безрецептурні ліки, як парацетамол, ліки проти застуди та грипу, а також засоби від кашлю для дітей. На запитання, де вони можуть знайти такі життєво необхідні препарати для лікування аритмії, артеріальної гіпертензії, епілепсії тощо, відповідь більшість не знала. Багато хто сказав, що припинили приймати ліки або скорочують дози препаратів, які приймають, з метою економії. Жодна родина не повідомила про наявність достатньої кількості ліків, яких би вистачило більше, ніж на тиждень.

«Ми зверталися до лікар_ок із нашими дітьми через випадки сильного кашлю, ротавірусу, лихоманки чи болю у вухах. Єдина відповідь на всі хвороби — парацетамол».

«Деякі діти потребують консультації ендокринолога_ині, дерматолога_ині чи офтальмолога_ині. Але у нас тут немає доступу до таких лікар_ок»

— кажуть матері в одному з притулків

Великі притулки в Польщі не пропонують послуг медичної допомоги, тоді як інші країни запровадили спеціалізовану медичну допомогу на місцях в найбільших центрах для біжен_ок за допомогою МНУО. І хоча вони пропонують біжен_кам контакти для користування національною медичною системою, це в основному заключається лише у викликах швидкої допомоги. Місцеві активіст_ки, які надають гуманітарну підтримку біжен_кам, повідомляють, що доступ до медичної допомоги є обмеженим ресурсами конкретного міста, що змушує

багатьох шукати способів отримати медичні послуги «підпільно» через соціальні мережі та за допомогою чуток.

Доступ до послуг з охорони репродуктивного здоров'я в Польщі вкрай обмежений, а на клінічне лікування наслідків зґвалтування (КЛНЗ) накладені певні законодавчі обмеження. Екстрена контрацепція (якої і так не вистачає) та протизаплідні таблетки доступні лише за рецептами. Аборт є незаконним, і навіть у випадках зґвалтування (попри те, що у цих випадках польське законодавство де-юре дозволяє аборти), практично неможливо зробити аборт легально. Як зазначалося вище, вимушено переміщені жінки та дівчата, які проживають у Польщі й пережили сексуальне насильство, після виписки з лікарні поміщаються у великі спільні для різних груп ВПО притулки, оскільки особливих умов для них не передбачається. Зважаючи на те, скільки перешкод встановлює польське законодавство для отримання абортів, міжнародні організації створюють програми для перевезення постраждалих за кордон для здійснення абортів там.

Складається враження, що у польській системі медицини існує велика нестача технічного обладнання для реалізації послуг сексуального та репродуктивного здоров'я, включаючи ті засоби, які необхідні в медичній та психосоціальній підтримці постраждалих від сексуального насильства. Багато респондент_ок з міжнародних НУО не були обізнані про відмінності між КЛНЗ та «наборами допомоги при зґвалтуванні» або наборами для судово-медичної експертизи, і жоден з них не зміг розказати про технічні аспекти збору криміналістичних даних або про те, як здійснюється судова експертиза.

Все це ще більше ускладнюється недостатністю знань про особливі умови

роботи в зонах бойових дій, технічні особливості розслідування та покарання за скоєння воєнних злочинів, а також про те, як проекти з протидії ГЗН та програми, орієнтовані на постраждалих від насильства, знаходять постраждалих у цих випадках. Відомо, що рівень ГЗН дуже високий при кожній гуманітарній кризі, і представниця однієї групи сказала: «Ми не впевнені, що згвалтування відбуваються, тому що про це ніхто не повідомляє». Очевидним є те, що за таких обставин потерпілі страждають двічі: від насильства та від некомпетентності та відсутності відповідних знань у системі охорони здоров'я та серед експерт_ок, які могли б порадити їм найкращі можливі варіанти дій у цих ситуаціях.

Іншими перешкодами для доступу до медичної допомоги були відсутність доступного транспорту, необхідність доглядати за дітьми, безробіття, недостатня поінформованість про послуги, надто висока вартість ліків та дискримінація, особливо по відношенню до ЛГБТКІА+ людей та ром_ок. Відповідаючи на запитання, у чому була проблема з отриманням медичної допомоги, одна переміщена жінка вказала на нестачу вільного часу в житті біжен_ок:

«Хочете, щоб я доглядала за своїми трьома дітьми, допомагала їм з навчанням у школі, а також влаштувалася на роботу, водночас намагалась отримати ресурси для нас як біженців, пробувала знайти місце для проживання — і усе це робилось одночасно, як потрібно, з понеділка по п'ятницю з 8:00 до 17:00? Це неможливо»

Г. Психічне здоров'я та психосоціальна підтримка

Існують різні уявлення про те, що означають послуги з психічного здоров'я та психосоціальної підтримки (ПЗПП) на відміну від психологічних та терапевтичних послуг. Зазвичай, при запитанні про психосоціальну підтримку, українці та польські активіст_ки, залучені до розв'язання цієї кризи, думають про формалізовані послуги, які пропонують психологи_ні чи психіатри_ні. Психосоціальна підтримка є стандартною послугою для ВПО, щоб розібратись у пережитому ними, допомогти подолати травму, а також розробити механізми керування своєю поточною ситуацією.

«Ми весь час хвилюємося за свого батька, якого ми залишили, та наших трьох котів»
— кажуть дівчата-підлітки з України

В деякі притулки періодично приїжджають професіонал_ки в сфері ПЗПП. Вони, як правило, користуються послугами перекладач_ок й, як стверджують опитані, їхня діяльність не має значної ефективності.

ВПО в усіх відвіданих місцях повідомляли про те, що вони зацікавлені у психосоціальній підтримці (ПСП), але не можуть цього зробити через брак часу, способ, у які ця допомога може бути доступною (онлайн або особисто), мовний бар'єр та загальну недоступність цієї послуги.

«Я відвідувала психотерапевта в Україні і він навіть прописував антидепресанти. Я знаю, що зараз мені це потрібно ще більше, але тут я не можу отримати такої допомоги. ... жінки в наших притулках потребують психологічної допомоги, навіть якщо вони цього не усвідомлюють»
— каже молода українка

Доступ до якісної ПСП є явною «прогалиною» для всіх, хто постраждав від війни. Деякі НУО намагалися надати цю послугу, але це робилось нерегулярно та вибірково. Український дім у Варшаві проводив групові заняття по ПСП, але зараз там кажуть, що занадто зайняті юридичними консультаціями, допомагають біжен_кам з житлом та роботою тощо.

Одна місцева кав'ярня перетворилася на гуманітарний центр для україн_ок, які зупинилися у навколишніх багатоквартирних комплексах, і хоча спочатку не

передбачалося її діяльності як ПСП, багато жінок повертаються сюди для соціальної залученості та підтримки — ключовий фактор психологічного оздоровлення — яку вони не можуть знайти в інших місцях. IsraAid провела семінари з допомоги потерпілим від психологічної травми, і ці заходи отримали позитивні відгуки, тож багато МНУО мають плани налагодити партнерські відносини з місцевими НУО для надання ПСП.

Н. Подвійна дискримінація певних верств населення

У деяких регіонах були очевидні прояви расової упередженості, особливо по відношенню до ромського населення, а також інших меншин. Стали широко відомими випадки расистського ставлення до громадян_ок третіх країн (ГТК) з Афганістану, Камеруну, Пакистану, Нігерії, Росії та інших країн, які втекли до Польщі на початку війни. Незважаючи на те, що уряд Польщі надав громадян_кам України доступ до соціальних послуг, ті ж самі пільги не були надані ГТК, а деяких з них навіть затримували при перетині кордону.

«Расизм був масовим»

— говорить ключова інформаторка у Варшаві щодо поводження з небілими людьми, не-україн_ками

Окрім всіх ВПО у Польщі, які підпадають під ризики ГЗН та мають проблеми із захистом, є кілька конкретних груп населення, які піддаються особливому ризику:

► Як зазначалося вище, ром_ки стикаються з загальною дискримінацією та остракізмом, що впливає на їхні можливості реєстрації, отримання документів, що посвідчують їхню особу, доступ до послуг, робочих місць, житла тощо.

► За інформацією однієї зі співрозмовниць, деякі неповнолітні без супроводу опиняються у польській державній системі опіки над без належної правової підтримки, оскільки система не придатна для задоволення особливих потреб дітей-ВПО.

► Трансгендерні люди та люди з гендерною варіативністю стикаються з труднощами при перетині кордону, особливо якщо їхні паспортні дані свідчать про те, що вони народилися чоловіками, адже наразі чоловікам заборонено виїжджати з України. Повідомлялося про численні випадки трансфобної дискримінації, а також про проблеми з пошуком безпечного житла та гормональної терапії, якими на цей момент займаються польські ЛГБТКІА+ організації.

«Ми намагаємося максимально підтримувати ЛГБТКІА+ біжен_ок. Завдяки нашим міжнародним контактам ми підтримуємо цих людей протягом усього їхнього шляху з України до безпечних місць у Західній Європі. Ми зустрічаємося з ними на кордоні, а потім практично передаємо їх з рук в руки нашим надійним контактам за кордоном» — розповідає керівниця притулку в Польщі

► ВПО з інвалідністю не мають права на необхідні послуги в Польщі, не пройшовши стандартний процес медогляду для визнання своєї інвалідності, який може зайняти рік або більше.

I. Освіта

Ще однією з трьох головних проблем ВПО було повернення їхніх дітей до школи. У деяких притулках діти відвідували польські школи, в яких пропонували такі базові інструменти пристосування до нових умов, як український допоміжний персонал або окремі класи для вивчення польської мови та спілкування з дітьми з України. Інші діти відвідували українські школи онлайн або взагалі не ходили до школи. В одному притулку, де проживають переважно ром_ки, їм сказали, що польські школи заповнені — і невідомо, це правда чи прояв расизму щодо ромської громади.

J. Нестача продовольства

Нестача продовольства була основною проблемою у всіх притулках. Організації повідомили про зростання вартості продуктів харчування, а також про загальне скорочення постачання основних продуктів, таких як картопля, морква тощо. Ті, хто займається розподілом продуктів у Кракові, сказали, що під час кожної роздачі бутербродів та супу не вистачає на всіх, і хоча допомога призначена для новоприбулих ВПО, волонтер_ки бачать, як ті самі люди повертаються голодними щодня. Як зазвичай буває в таких обставинах, ВПО можуть вдаватися до незаконних методів для отримання необхідних їм ресурсів (дрібні злочини) або експлуататорських робіт (секс за гроші, неоплачувана праця тощо), щоб прогодувати себе. Нестача продовольства робить ВПО вразливими до трудової експлуатації та СЕА, чим користуються переважно чоловіки-волонтери, чиновники та співробітники гуманітарних установ у зонах бойових дій.

V. Рекомендації та шляхи подальшого розвитку

Ці регіональні рекомендації є основоположними для ООН, донорів держав-членів, Європейського Союзу, феміністичних благодійних організацій/феміністичних фондів, урядів країн, що приймають переселенок та переселенців, МНУО та місцевих НУО. Вони доповнюють рекомендації для конкретних країн, які викладені в цьому звіті.

КЛЮЧОВІ РЕЦИПІЄНТИ			
Агентства Організації Об'єднаних Націй (ООН)	Європейський Союз (ЄС)	Уряди приймаючих країн	Уряд України
Феміністська філантропія/Феміністичні фонди	Держави-донори	Місцеві неурядові організації (місцеві НУО)	МНУО (Міжнародні неурядові організації)

1. Забезпечити ґендерно-чутливі заходи гуманітарної допомоги, що підтримують жіночі рухи в регіоні

Програми для внутрішньо переміщених осіб в Україні й вимушено переміщених осіб в усіх сусідніх країнах мають бути реалізовані з урахуванням здобутків у сфері розширення прав та можливостей жінок та дівчат, що були досягнуті за попередні десятиліття, аби забезпечити рішучу відповідь на неминучу патріархальну реакцію. Задля успішної реалізації принципу надання ґендерно-чутливої гуманітарної допомоги слід забезпечити підтримку мереж, систем солідарності та колективної взаємодопомоги організацій, очолюваних жінками та дівчатами, а також інших феміністичних та ґендерно-чутливих правозахисних груп, що надають фахові послуги.

Рекомендації:

- **Випрацьовувати програми фондів з урахуванням особливих потреб жінок і дітей, які вимушено покидають Україну, а також громад, які їх приймають, у сусідніх з Україною державах та інших країнах.** Пріоритетне фінансування має бути спрямоване на запобігання та оперативне реагування на торгівлю людьми та ГЗН, а також надання доступу до медичної допомоги, догляду за дітьми, грошової та ваучерної допомоги (ГВД) та освіти. Фінансування має бути достатньо гнучким, щоби підтримувати основну діяльність жіночих правозахисних організацій і забезпечити їх стабільне функціонування як під час поточної кризи, так і після неї.

- **Розробити програми, що унеможливають неоплачувану або малооплачувану роботу жінок і дівчат.** У більшості країн соціальні очікування від жінок передбачають піклування про інших людей вдома, у родині та громаді. Дії в рамках кризової програми мають бути зосереджені на тому, щоби зняти тягар неоплачуваної роботи з догляду за іншими особами з жінок та дівчат і докласти всіх зусиль для того, щоб унеможливити їхню експлуатацію в майбутньому. Це має стати ключовим принципом усіх програм, а всі донори мають це усвідомити.

- **Підтримувати пріоритети місцевих/ національних феміністичних організацій,** від правових реформ і політичної участі до інтеграції ґендерної проблематики у державну політику з метою припинення ННЖД, розширення економічних можливостей тощо. Із системної точки зору проаналізувати

найкращі варіанти підтримки місцевих активісток та активістів та політичних програм жіночих і феміністичних організацій, а також організацій ЛГБТКІА+.

- **Зрозуміти зв'язок між кризовою допомогою та роботою з розвитку руху за права жінок.** Донори, які фінансують рухи (а не надання кризової допомоги), мають розуміти: діяльність організацій, що опікуються наданням кризової допомоги, нерозривно пов'язана з їхньою роботою з розвитку руху. І навпаки, донори, які фінансують надання кризової допомоги, а не роботу з захисту прав жінок, мають усвідомлювати, що відокремлення фінансування від цієї реальності призведе до серйозного погіршення результатів наданої допомоги. Необхідно підтримувати програми локалізації та дотримуватись їх із глибоким розумінням взаємозалежності між гуманітарними потребами й потребами з розвитку²² та їх важливого значення для досягнення спільних цілей — полегшення страждань потерпілих

²² Створення взаємозалежності між гуманітарними потребами та потребами з розвитку — це концепція посилення співпраці між організаціями, які займаються короткостроковою гуманітарною допомогою та довгостроковим міжнародним розвитком, що стимулюється з 2016 року. Strand, Arne. "Humanitarian-development Nexus". *Humanitarianism* (Стренд, Арне. «Взаємозалежність між гуманітарними потребами та потребами з розвитку. Філантропізм»). Лейден, Нідерланди: Brill, 2020. https://doi.org/10.1163/9789004431140_049; and Stamnes, Eli. "Rethinking the Humanitarian-Development Nexus" (Стемнес, Елай. «Нове осмислення взаємозалежності між гуманітарними потребами та потребами з розвитку»). *Норвезький інститут міжнародних відносин*, том 24, 2016, <https://ethz.ch/content/dam/ethz/special-interest/gess/cis/center-for-securities-studies/re-sources/docs/NUPI-Rethinking%20the%20Humanitarian-Development.pdf>.

від кризи людей та задоволення їхніх гуманітарних потреб, з одночасним зміцненням наявних систем і структур у довгостроковій перспективі.

2. Виконати зобов'язання щодо локалізації, передавши повноваження організаціям, очолюваним жінками

Локалізація офіційно стала частиною програми основних гуманітарних реформ після того, як її включили до Великої угоди 2016 року — важливої угоди щодо реформування, укладеної між суб'єктами гуманітарної діяльності. Програма локалізації зосереджена на розширенні доступу місцевих суб'єктів до міжнародного гуманітарного фінансування, партнерства, координаційних просторів і розбудови потенціалу.²³ Локалізація є одним із ключових кроків до захисту прав жінок і дівчат у надзвичайних ситуаціях, оскільки реагування місцевих жінок часто більш доречно та ефективне.

²³ Robillard, Sabina, et al. *Localization: A «Landscape» Report* (Робільярд, Сабіна та ін. «Локалізація: оглядовий звіт»). Публікація Міжнародного центру Файнштейна, Університет Тафтса, грудень 2021 року. <https://fic.tufts.edu/publication-item/localization-a-landscape-report/>.

Рекомендації: етичне партнерство

- **Співпрацювати з місцевими організаціями та жіночими правозахисними організаціями як із рівноправними партнерами для покращення захисту ВПО.** Необхідно сприяти значущій участі жінок і дівчат, у тому числі з маргіналізованих груп, у всіх процесах прийняття рішень, зокрема в плануванні, координації, реалізації та моніторингу гуманітарної діяльності.

- **Від самого початку залучати жіночі правозахисні організації та інші місцеві ініціативи до (пере)проекування координаційних структур.** Структури мають доповнювати зусилля, що докладаються на місцевому рівні, а

не створювати паралельні процеси, спрямовані на збереження влади в руках агентств ООН і МНУО.

- **Уникати ставлення до жіночих груп як до однорідних**, усвідомлювати їхню інтерсекційну різноманітність, зумовлену віком, релігією, етнічною приналежністю, сексуальною орієнтацією, інвалідністю тощо.

- **Визнати очолювані жінками організації та активісток лідерками та творчинями змін на всіх платформах прийняття рішень**, залучивши їх до розробки системи кластерів, Плану допомоги біженкам і біженцям УВКБ ООН та всіх координаційних структур. Агентства ООН та МНУО повинні вжити заходів для працевлаштування співробітниць, які розуміють, як залучати очолювані жінками організації в позитивний і продуктивний спосіб.

- **Забезпечити доступ до технологій та усунути інші перешкоди для участі жіночих правозахисних організацій.**

[Посібник з оцінки партнерства VOICE і ЮНІСЕФ \(ПОП\)](#) пропонує інтерсекційний та феміністичний підхід до розвитку партнерства з залученням як ресурсів великих фінансових установ, так і реального досвіду та спеціалізованих знань очолюваних жінками організацій. Розроблений у рамках консультацій із жінками-лідерками в Афганістані, Бангладеші, Кенії, Ліберії, Шрі-Ланці та Південному Судані, цей посібник окреслює новий формат партнерства, зосереджений на ролі груп і організацій, яких нерідко маргіналізують за довільними критеріями.

- **Найняти двомовних координаторок і координаторів для підсилення локальних координаційних структур.** Це не лише покращує локалізацію, але і є важливим для державних та приватних притулків, оскільки допомагає забезпечити якісне надання послуг із медичної та психосоціальної допомоги. Координаторки можуть виступати в ролі посередниць та посередників між міжнародними та місцевими організаціями.

- **Підтримувати та просувати безпечні простори (віртуальні або реальні) для співробітниць та співробітників, волонтерок та волонтерів з очолюваних жінками та дівчатами організацій, щоби вони мали можливість зустрічатися, обмінюватися досвідом та підтримувати одна одну.** Забезпечити їхню зосередженість на піклуванні про співробітниць і співробітників, волонтерок і волонтерів, а не на діяльності, та зробити ці заходи регулярними та пріоритетними.

Рекомендації: фінансування

- **Збільшувати стабільне та передбачуване фінансування програм з протидії ГЗН та підтримувати їх розвиток і доступність для вимушено переміщених жінок і дівчат.** Це допоможе суб'єктам громадянського суспільства ефективніше реагувати на всі форми ГЗН, зокрема сексуальне насильство, насильство з боку інтимного партнера, торгівлю людьми та СЕА.

- **Забезпечити гнучке та багаторічне фінансування без обмежень у використанні для місцевих організацій, очолюваних жінками, зокрема жіночих правозахисних організацій, феміністичних організацій та тих, хто допомагає потерпілим від кризи в Україні. Забезпечити локалізацію для зміцнення та підтримки стабільного функціонування організацій.** Слід обирати надійні організації, які визначатимуть, куди саме витрачати фінансування з урахуванням мінливих потреб. Як і МНУО та агентства ООН, які віддають перевагу нецільовому фінансуванню основної діяльності, жіночі правозахисні організації та мережі теж потребують доступу до гнучкого фінансування. Фінансування та ресурси мають бути від самого початку зарезервовані для жіночих правозахисних організацій та використані для підтримки роботи цих організацій, особливо в той час, коли рухи за права жінок у регіоні стикаються з масштабними загрозами. Слід залучити кошти для відшкодування витрат жіночих правозахисних організацій, яких вони зазнали від початку кризи, дозволивши їм за потреби звітувати про витрати заднім числом.

-
- **Надавати фінансування як зареєстрованим організаціям, так і незареєстрованим групам, які надають критично важливу та невідкладну першочергову допомогу.** Підтримка стабільної гуманітарної діяльності місцевими ініціативами має безпосередній вплив на якість та масштаби кризової допомоги ВПО.

- **Спростити доступ для жіночих правозахисних організацій до фінансування, зменшивши бюрократичне та адміністративне навантаження.** Зменшити кількість необхідних документів та зробити інформацію щодо механізмів фінансування доступною відповідними мовами на додаток до англійської, щоби володіння англійською не було обов'язковою умовою (наприклад, у Польщі, що активно надає кризову допомогу, інформація щодо механізмів фінансування має бути доступною польською та українською мовами). Встановити визначення та критерії для відстеження виконання означених зобов'язань.²⁴

²⁴ *Feminist Humanitarian System Building Block I: Advancing Gender-Transformative Localization* («Створення феміністичної гуманітарної системи, блок I: розвиток ґендерно-трансформаційної локалізації»). Women Deliver, 2018, https://womendeliver.org/wp-content/uploads/2019/09/WD_Humanitarian-Paper-WEB.pdf.

- **Запропонувати жіночим правозахисним організаціям окреслити сферу їхньої роботи та утриматися від «НУО-нізації»²⁵ місцевих груп, яка може призвести до провалу основних завдань.** Дізнатися в жіночих правозахисних організацій, що їм потрібно та яку роль вони хотіли б відігравати як партнери в скоординованому наданні допомоги. Пропрацювати з ними, щоб усунути небажані ризики, які можуть виникнути через їхню участь.

²⁵ «НУО-нізація» означає професіоналізацію, бюрократизацію та інституалізацію громадських рухів, за якої вони набувають ознак неурядових організацій (НУО), що часто призводить до деполітизації їх соціальних рухів.

- **Скликати поточних і потенційних грантоотримувачок для обговорення механізмів, за допомогою яких донори (МНУО, міжнародні організації, урядові/донорські та благодійні організації) можуть забезпечити стабільне фінансування ініціатив, очолюваних жінками та інших феміністичних груп та організацій.** Такі скликання мають бути необтяжливими для грантоотримувачок та використовувати узгоджені з ними підходи. Серед інших тем, має обговорюватися питання про те, яким чином донори можуть забезпечити рівні можливості в цій сфері.

- **Відкрити доступ до резервних фондів, що дозволить жіночим правозахисним організаціям перерозподіляти допомогу на користь найбільш вразливих жінок.**

3. Усунути прогалини в захисті жінок і дітей

Враховуючи безпрецедентний рівень фінансування, який було витрачено на цю допомогу, а також високий рівень гуманітарного доступу до сусідніх країн, надзвичайно важливо, щоб основні заходи із захисту життя, детально описані нижче, були пріоритетними й посилювалися.

Рекомендації:

- **Усі партнери ініціативи «Заклик до дій для захисту від ґендерно зумовленого насильства в умовах надзвичайних ситуацій»²⁶ Call to Action on Protection from Gender-Based Violence in Emergencies, CTA) — особливо країни-донори/члени**

²⁶ Call to Action — це багатостороння ініціатива, спеціально спрямована на стимулювання змін та підвищення відповідальності гуманітарної системи за належне реагування на ґЗН в умовах надзвичайних ситуацій.

та міжнародні організації,— мають і надалі посилювати донорську відповідальність за дотримання дорожньої карти,²⁷ що сприятиме підвищенню прозорості даних щодо обсягів інвестування в боротьбу з ГЗН або, принаймні, зусиль, докладених кожною урядовою/донорською організацією до спрямування інвестицій саме на заходи з допомоги потерпілим від ГЗН та запобігання ГЗН.

²⁷ Дорожня карта — це керівні рамки ініціативи Call to Action, що визначають спільні цілі, орієнтири та структуру управління, щоб гарантувати, що обіцянки втілюються в конкретні та цілеспрямовані заходи на місцях. www.calltoactiongbv.com/what-we-do.

- **Розробити механізми моніторингу програми з урахуванням точки зору та внесків ВПО, щоби забезпечити підзвітність перед потерпілими групами населення (ППГН), зобов'язання перед якими підтримали всі координаційні системи (кластери/робочі групи), МНУО та агенції ООН. На етапі підготовки забезпечити наступне: участь жінок і дівчат в обговоренні показників і цілей; розробку механізмів, що створять для жінок і дівчат безпечні умови надання зворотного зв'язку; використання та розповсюдження результатів. Серед іншого, анонімний зворотний зв'язок є ключовим компонентом запобігання СЕА. Зворотний зв'язок можна отримати шляхом встановлення скриньок для скарг, розповсюдження форм зворотного зв'язку, створення спеціального веб-сайту або безкоштовної телефонної лінії для дзвінків чи надсилання SMS або в інший спосіб.²⁸ Комунікація між**

²⁸ Абзац вилучено з: МПК, *With us & for us: Working with and for Young People in Humanitarian and Protracted Crises* («З нами і для нас: робота з залученням та в інтересах молодих людей в умовах гуманітарної та

потерпілими має здійснюватися через канали та ЗМІ, яким вони віддають перевагу та довіряють. Організувати спільну розробку програми та постійний моніторинг, щоби забезпечити адаптацію надаваної допомоги до мінливих потреб у сфері захисту.

тривалої кризи»), ЮНІСЕФ та Норвезька рада у справах біженців (NRC) щодо Угоди в інтересах молодих людей у гуманітарній діяльності 2020 року.

- **Застосовувати ґендерний аналіз владних відносин до всіх заходів, щоб урахувати конкретні ризики та вразливість жінок і дівчат у контексті надання допомоги.** Розробити заходи й політики з урахуванням більшої незахищеності жінок і дівчат перед СЕА, торгівлею людьми та іншими проблемами у сфері захисту. Забезпечити врахування всіх конкретних ризиків, з якими стикаються жінки та дівчата, що зазнають подвійної дискримінації — такі як жінки та дівчата з інвалідністю, представниці спільноти ЛГБТКІА+ та ромки — та захист від цих ризиків.

- **Вжити заходів із метою врегулювання неофіційних перевезень у регіоні, щоб обмежити ризики СЕА та торгівлі людьми.**

- **Підтримати урядові зусилля, направлені на збір та відповідальне поширення демографічних даних ВПО з розбивкою за віком, ґендером, походженням та іншими факторами для посилення зусиль із захисту від сексуальної експлуатації та насильства, торгівлі людьми, а також для допомоги в інтеграції. Тиснути на уряди в питаннях**

збору та поширення даних щодо переміщення ВПО та надання їм допомоги.

- **Розширити реалізацію та дотримання наявної Рамкової програми гуманітарної групи щодо захисту від сексуальної експлуатації та аб'юзу (ЗСЕА).** Підтримувати міжвідомчий механізм подання скарг у громадах та розповсюджувати серед громад, що приймають переселенок та переселенців, та серед ВПО інформацію про те, що таке ЗСЕА, які вони мають права та можливості щодо отримання доступу до механізму подання скарг. Усі суб'єкти надання гуманітарної допомоги, включно зі співробітниками та волонтерами, мають усвідомлювати свої обов'язки та зобов'язання, пов'язані зі ЗСЕА, зокрема повідомляти про випадки ЗСЕА та дотримуватися кодексу поведінки. МНУО, місцеві НУО та жіночі організації мають бути задіяні в процесі моніторингу ризиків ЗСЕА, при цьому особливу увагу слід приділяти жінкам та дівчатам.

* з особливим
фокусом на УВКБ ООН

- **Інституціалізувати використання Керівних принципів для інтеграції допомоги жертвам ГЗН у гуманітарну діяльність, Міжвідомчих мінімальних стандартів запобігання ґендерно зумовленому насильству та реагування на нього в умовах надзвичайних ситуацій та Кишенькового посібника міжвідомчого постійного комітету з ґендерної рівності щодо надання гуманітарної допомоги для надання відповідної інформації.**

- **Уряди країн, що приймають переселенок та переселенців, слід зобов'язати справедливо ставитися до громадян та громадянок третіх країн, небілих людей, ромок та ромів та спільноти ЛГБТКІА+ та не допускати їхньої дискримінації, зокрема щодо доступу до безпечного житла, забезпечення належних умов, а також щодо отримання захисту та допомоги з інтеграції в разі неможливості повернутися до рідної країни.**

4. Покращити доступ до послуг першочергової необхідності

Оскільки відсутність доступу до послуг першочергової необхідності й життєво необхідних послуг безпосередньо збільшує ризики безпеки, усі суб'єкти повинні вжити заходів, щоби задовольнити потреби вимушено переміщених осіб у прийомі та інтеграції, зокрема потреби в медичній допомозі, психосоціальній підтримці, безпечному житлі, грошовій і ваучерній допомозі, підтримці засобів до існування та освіті. Як зазначалося вище, для надання ефективної допомоги слід залучати місцеві ОГС, особливо жіночі правозахисні організації, шляхом інвестування в їхню здатність до масштабування наявних послуг.

Рекомендації: загальні

- **Уряди всіх сусідніх країн мають розробити довгострокові стратегії реагування на українську кризу з урахуванням ґендерної проблематики за участю жіночих правозахисних організацій, феміністичних груп, місцевих НУО, МНУО та ЄС. Розуміючи обмежену спроможність урядів різних країн реагувати належним чином, міжнародне співтовариство має допомогти заповнити прогалини у сфері життєво важливих послуг, у тому числі перелічених нижче.**

- **Систематизувати перекладацькі послуги в сусідніх країнах.** За свідченнями, відсутність перекладачів є перешкодою для отримання всіх категорій послуг. Перекладачів та перекладачок можна знайти в усіх сусідніх країнах, а також серед українського населення, таким чином надавши їм роботу, якої вони дуже потребують.

- **Сусіднім країнам варто розглянути можливість створення гуманітарних центрів, де певні служби та послуги можуть бути суміщені, що зменшить кількість перешкод для переселенок у доступі до цих послуг, особливо у сфері безпеки, охорони здоров'я та психічної та психосоціальної підтримки (ПЗПСП).**

- **Усунути юридичні обмеження, які позбавляють тих, хто в'їхав у сусідні країни до 24 лютого 2022 року (як україн_ок, так і громадян_ок третіх країн), права на отримання статусу тимчасового захисту.**

- **Підвищувати обізнаність журналіст_ок, організацій із питань документування прав людини та державних установ щодо принципів та підходів, орієнтованих на потерпілих, щоби запобігти ненавмисній шкоді.** Це має включати інформування про важливість вживання всіх можливих заходів для захисту потерпілих, які наважуються оприлюднити свою історію, а також правильної пріоритетності підтримки та догляду, що надаються потерпілим від сексуального насильства в зоні конфлікту (CRSV) та інших форм ґЗН. Усі суб'єкти повинні бути очолювані людьми, які мають досвід допомоги

жертвам ГЗН в умовах надзвичайних ситуацій, включно із сексуальним насильством у зоні конфлікту.

Рекомендації: медична допомога, послуги з питань репродуктивного здоров'я та протидії ГЗН

- ▶ **Забезпечити надання медичної допомоги та послуг із репродуктивного здоров'я на доступній, безкоштовній та комплексній основі.**
- ▶ **Сприяти залученню багатонаціональних медичних НУО та місцевих волонтерських служб із метою створення прямих шляхів отримання первинної медичної допомоги пацієнт_ками з числа ВПО.** В ідеалі пункти надання медичних послуг можна розмістити в пунктах прийому та в притулках для ВПО, а в невеликих притулках та житлових комплексах розгорнути мобільні клініки. Це також дозволить зменшити площі, використовувані для розгортання пунктів надання невідкладної допомоги, та знизити потреби в невідкладній допомозі.
- ▶ **Відстоювати та покращувати послуги з охорони репродуктивного здоров'я шляхом використання зарезервованих фондів,** з урахуванням основних і життєво важливих функцій для жінок і дівчат. Розвивати потенціал послуг із репродуктивного здоров'я, щоби перейти до надання послуг із допомоги у випадках ГЗН, орієнтованих на потерпілих, а також забезпечити жінок і дівчат засобами менструальної гігієни.
- ▶ **Запропонувати додаткову підготовку й навчання з клінічного лікування зґвалтованих (CMR) для постачальників медичних послуг, представниць і представників довідкових служб та волонтерок і волонтерів, які працюють із жертвами сексуального насильства.** Надати інформацію щодо різниці між збором доказів судово-медичної експертизи у випадку зґвалтування (тобто «біологічні докази статевого акту») та наданням медичної та психосоціальної допомоги в рамках клінічного лікування зґвалтованих.
- ▶ **Надати роботу вимушено переміщеним українським медичним працівницям та працівникам.** Розробити механізм підтвердження українських ліцензій та акредитацій медичного та психіатричного персоналу, освітян та інших фахівців і фахівчинь, яких не вистачає. Міністерствам охорони здоров'я слід запровадити механізм надання директивних дозволів для іноземних постачальників та медичних МНУО, щоби розширити рівний доступ до ліків. Міністерствам охорони здоров'я слід запровадити механізм надання директивних дозволів для іноземних постачальників та медичних МНУО, щоби розширити рівний доступ до ліків.

- ▶ **Забезпечити вільний доступ до тестування та вакцинації від інфекційних захворювань (зокрема COVID-19 і туберкульозу) у притулках і громадських місцях.**
 - ▶ **Організувати безкоштовне надання послуг стоматологічними клініками.**
 - ▶ **Вивчити моделі послуг з індивідуальної підтримки та мобільних послуг для охоплення тих, хто вимушено обмежені рамками свого місця проживання**
-

Рекомендації: психічне здоров'я та психосоціальна підтримка

- ▶ **Продовжувати надавати вичерпну інформацію щодо ризиків торгівлі людьми, доступу до основних послуг, процесів реєстрації, юридичних прав та іншу важливу інформацію шляхом розповсюдження листівок, за допомогою інформаційних плакатів і урядових веб-сайтів.**
 - ▶ **Проводити постійне інтерактивне навчання фахівчинь та фахівців із психічного здоров'я, а також волонтерок і волонтерів щодо розпізнавання факторів ризику торгівлі людьми, а також щодо механізмів безпечного втручання та звітування.**
 - ▶ **Створити безпечні простори для жінок, особливо тих, що проживають у приватних помешканнях, щоби вони могли збиратися разом задля створення здорових соціальних зв'язків та отримання підтримки, а також задля обміну вичерпною інформацією щодо ризиків та захисту.**
 - ▶ **Забезпечити технічні можливості для надання психологічної допомоги потерпілим від травм/кризи, у тому числі спеціалізоване швидке навчання з посттравматичного/кризового втручання.**
-

Рекомендації: продукти харчування, притулок, прийнятні умови проживання

- ▶ **Розробити терміновий план щодо подолання продовольчої небезпеки для ВПО в регіоні. Співпрацювати з жіночими організаціями над покращенням недосконалих механізмів подолання та зменшення ризиків насильства над жінками і дівчатами, обумовлених їхньою підвищеною вразливістю через неспроможність задовольнити свої базові потреби.**

- ▶ **Розробляти та підтримувати стратегії довгострокового проживання в усіх сусідніх країнах.** Урядові центри прийому переселенок та переселенців повинні надавати більш довгострокове житло та облаштовувати його відповідно до міжнародних стандартів щодо притулків.
- ▶ **Закликати всіх керівників та керівниць притулків, —незалежно від того, де вони приймають ВПО (у приватному будинку, на місцевому підприємстві, у готелі чи в іншому місці), —дотримуватися цих [рекомендацій](#),²⁹ щодо зони відповідальності за запобігання ГЗН, які відповідають міжнародним стандартам і враховують ризики ГЗН та ризики у сфері захисту для жінок і дівчат, а також інших маргіналізованих груп. У цих рекомендаціях ідеться про причини та шляхи інформування щодо динаміки влади, надання базової емоційної підтримки та залучення служб підтримки.**
- ▶ **Гарантувати безпечність притулків шляхом проведення реєстрації мешканців та обмеження доступу відвідувачів.**
- ▶ **Забезпечити базове навчання волонтерок та волонтерів у притулках щодо зменшення ризиків ГЗН та ЗСЕА.**
- ▶ **Забезпечити належну відстань між ліжками (відповідно до стандартів SPHERE), кількість місць для миття рук і доступне тестування на COVID-19.**
- ▶ **Проводити регулярні інформаційні сесії для всіх мешканок щодо планів, програм притулку та місць, куди можна звертатися зі скаргами та за підтримкою.**
- ▶ **Забезпечити доступ до консультацій із питань працевлаштування та інформації про ринок праці.** Розробити програми для набуття ВПО нових професійних навичок, необхідних на ринку праці.

²⁹ Michelis, Ilaria. *Supporting Women and Girls Fleeing Ukraine: Guidance and Tips for Private Accommodation Hosts* (Мікеліс, Іларія. «Підтримка жінок і дівчат, які вимушено залишають Україну: Рекомендації та поради для господарів приватних притулків»). Служба підтримки щодо зони відповідальності за запобігання ГЗН, 13 квітня 2022 року, https://www.sddirect.org.uk/media/2485/gbv-aor-helpdesk_guidance-and-tips-for-private-accommodation-hosts-20042022.pdf.

Рекомендації: грошова та ваучерна допомога

- ▶ **Переконались, що уся грошова допомога узгоджувалася з цільовою робочою групою Cash For Protection в Україні та сусідніх країнах,³⁰ розподілялася справедливо, без дискримінації щодо будь-яких груп ВПО, за допомогою простих і зручних процедур.**

³⁰ Контактна інформація та аналіз ситуації доступні [за посиланням](#).

- **Поєднувати ГВД із наданням інших послуг (наприклад, у сфері охорони здоров'я або захисту).** Як показала практика, це є ефективнішим за окремі заходи.
- **Використовувати передовий досвід щодо зменшення ризиків ГЗН під час розробки програм із надання грошової допомоги.** Агенції повинні оцінити та знизити ризики надання грошової допомоги, використовуючи розроблений партнерством Cash Learning [Інструментарій перевірки якості програми](#).³¹
- **Інформувати жінок про механізми отримання доступу до ГВД.** Декому може бути важко діставатися пунктів видачі допомоги без супроводу, зокрема літнім людям, людям з інвалідністю та тим, хто за ними доглядає.
- **Розробити механізм надання грошової та ваучерної допомоги, який задовольнить потреби всіх членів та членкинь домогосподарства, включаючи дітей і літніх людей.**

³¹ «Інструментарій перевірки якості програми». Мережа CALP, <https://www.calpnetwork.org/resources/programme-quality-toolbox/>. Переглянуто 17 травня 2022 року.

Рекомендації: засоби до існування

- **Усунути будь-які юридичні перешкоди на шляху до отримання права на роботу для ВПО.**
- **Покращувати та посилювати засоби контролю за умовами роботи для ВПО відповідно до трудового законодавства країни перебування, щоби зменшити ризики сексуальної та трудової експлуатації.**
- **Продовжувати зусилля щодо релокації та створення нових українських підприємств у сусідніх країнах із метою створення робочих місць для ВПО і представниць та представників громад, які їх приймають.**

Рекомендації: доступ до інформації

- ▶ **Пересвідчитися, що інформаційні платформи для біженок і біженців містять детальну інформацію про те, як отримати доступ до послуг**, зокрема місцезнаходження, номери телефонів і відповідні платформи в соціальних мережах. Пересвідчитися, що постачальникам послуг добре відомо, яким чином ВПО можуть отримати доступ до перевірених послуг, щоби полегшити обмін інформацією з біженками і біженцями.
 - ▶ **Розробити локалізовані інформаційні платформи, які підтримуватимуть обмін інформацією з конкретними регіонами**, особливо там, де за допомогу біженкам і біженцям відповідають місцеві органи влади.
 - ▶ **На всіх платформах надати інформацію про механізми подання скарг і претензій, гарячі лінії та пункти допомоги на випадок виникнення надзвичайних ситуацій, включно із СЕА, для біженок і біженців.**
 - ▶ **Перевірити інформацію, розміщену в притулках або інших місцях, до яких мають доступ ВПО, і видалити неперевірену інформацію, яка може збільшити ризик торгівлі людьми та експлуатації.**
-

Рекомендації: освіта

- ▶ **Інтегрувати всіх вимушено переміщених дітей у систему освіти країни перебування, щоби забезпечити продовження ними навчання в акредитованих закладах.** Міністерства освіти мають співпрацювати з місцевими та міжнародними НУО, щоби задовольнити особливі потреби вимушено переміщених дітей, пов'язаних з мовним бар'єром, посттравматичною реабілітацією, залученням батьків/опікун_ок, а також підтримати цих дітей у надолуженні або підготовці до навчальної програми. Якщо дитина потребує онлайн-навчання або віддає їй перевагу, необхідно забезпечити доступ до відповідних технологій.
- ▶ **Координувати надання освітньої допомоги з відповідним освітнім кластером.**³²

³² Контактна інформація та аналіз ситуації доступні за посиланням: <https://www.educationcluster.net/Ukraine>.

VI. Додатки

